

ГІЛЬЕРМЕ
ФІГЕЙРЕДУ

БОГ

ПЕРЕНОЧУВАВ

У ЦЬОМУ

ДОМІ

Гільерме Фігейреду (нар. 1915 р.) — відомий бразильський драматург і прозаїк, автор п'єс «Герой» (1943), «Лісістрата» (1943), «Трагічна пантоміма» (1948), «Загальний страйк» (1950). Всесвітню славу принесла Фігейреду його драма «Езоп» («Лисиця й виноград») (1953). П'єсу «Бог переночував у цьому домі» написано 1949 р. Вона була відзначена премією Бразильської академії літератури.

(П'єса на три дії)

Діюві особи:

АМФІТРІОН — фіванський военачальник.

АЛКМЕНА — його дружина.

ТЕССАЛА — рабня.

СОСІЯ — раб.

ГОЛОСИ НАТОВПУ

ГОЛОСИ ВОЇНІВ

ГОЛОС ДЕМАГОГА

(ватажка демосу).

Дія перша

Будинок Амфітріона, передпокій. Ліворуч портик, який виходить на вулицю. До нього ведуть кілька сходинок між двома колонами. У глибині сцени високе вікно. У глибині праворуч — двері на половину Амфітріона; двері до внутрішніх покоїв будинку: праворуч — гладенька стіна. Всюди грецька простота.

Після підняття завіси Амфітріон стоїть під портиком обличчям до натовпу. З-за сцени лунають гучні привітання і голоси.

Голоси поступово змовкають.

ПЕРШИЙ ГОЛОС. Замовкніть! Тихше! Демагог говоритиме!

ГОЛОСИ. Нехай говорить Демагог! Говори! Говори, Демагог! Голоси поступово змовкають.

ГОЛОС ДЕМАГОГА. Фіванці! Вже час богам захистити нас від лихої долі, що тяжіє над нашим містом. Бідолашний Лай не зміг відвернути від нас біди і загинув від руки Едіпа, який відгадав загадку Сфінкса і на деякий час приніс нам щастя. Та справдилося пророцтво, і наш

останній цар, який одружився на своїй матері Іокасті і став братом власних дітей, не переніс ганьби кровозмішення і виколов собі очі. Старим і сліпим він пішов помирати в Колон. Його сини Етеокл і Полінік влаштували між собою двобій і обидва загинули. Іокаста вкоротила собі віку; Еввідіка, дружина Креонта, брата безталанної цариці, наклала на себе руки. Антігона, улюблена донька Едіпа, поховала брата всупереч волі нашого нинішнього володаря, оцього доброго Креонта і теж наклала на себе руки, так само як і син Креонта. Час уже, щоб припинилися злигодні нашого міста Фіви. Деметра дарувала нам щедрий урожай. Діоніс цього року дав найкращого вина із своїх виноградників. Амфори повні оливкової олії; череди збільшуються, обіцяючи багато м'яса, вовни для одягу і тлустих тельбухів на жертви богам. Арес поступився місцем Афіні, і навесні цього року ми вже збиралися співати дифірамби, коли Птерелай, цар телебоїв, підступив зі своїми воїнами під славні Фіви і загрожує нам голодом і грабунками. І тоді наш володар, натхнений богами, призначив воєначальником наших військ найхоробрішого з воїнів, наймогутнішого з атлетів, героя, який володіє хоробрістю Ахілла, хитрістю Одиссея і благородством Аякса: нашого славетного Амфітріона! *(Схвальний гомін натовпу)*. Ми зійшлися сюди, Амфітріоне, щоб сказати тобі, що віримо в тебе. Гінці, які прибули з Дельф, кажуть, що боги тобі сприятимуть! Бери меча, Амфітріоне, і врятуй наші ниви, череди, домашні вогнища, наших жінок, старих і дітей! *(Гучні привітання)*.

ГОЛОС. Правильно, Демагог!

ГОЛОСИ. Нехай говорить Амфітріон! Говори, наш воєначальнику!

Вигуки змовкають.

АМФІТРІОН. Мої дорогі співвітчизники! *(Вигуки)*. Почесний об'язок наклав на мене Креонт, мій цар і мій друг. Я — воїн, атлет і зовсім не володію даром слова, що так високо цінується в еллінів. Пробачте, що я не вмію добре говорити... Я глибоко зворушений, що ви зібралися сюди мене привітати, але тепер час діяти, а не говорити: *ges pop verba*, як кажуть римляни. Батьківщина в небезпеці! Вперед! На битву! Ми вишнуримо цих телебоїв із фіванських земель! З богами чи без богів, але я обіцяю, що кожен із цих негідників дістане копняка під зад!

Вигуки стихають.

ГОЛОС. Це правда, Амфітріоне, що ти не віриш у богів?

На сцену виходять Алкмена і Тессала з амфорами, зупиняються і слухають.

АМФІТРІОН. Я вірю в хоробрість фіванців, у воєнне мистецтво і в міць нашої зброї.

Чуються вигуки: «Правильно!» і глухий шум несхвальних голосів.

ТЕССАЛА. Ти не хочеш послухати свого чоловіка, Алкмено?

АЛКМЕНА. Ні. Амфітріон не вміє говорити перед людьми. І мені за нього соромно. До того ж він знову хулить богів. Креонгу не слід було б ставити на чолі війська такого вільнодумця.

ТЕССАЛА. То, по-твоєму, краще, щоб він сидів удома, поки інші захищатимуть Фіви?

АЛКМЕНА. Мій чоловік атлет. Атлети не повинні наражатися на небезпеку в битвах. Вони мусять берегти себе для вдосконалення роду людського.

ГОЛОС. Амфітріоне! Проби пробачення в Зевса за свої слова, поки його гнів знову не впав на Фіви!

АМФІТРІОН. Мені Зевс не потрібен! Я здобуду перемогу в цій війні, не вдаючись до чаклування!

ГОЛОСИ. Блюзнірство!

АЛКМЕНА (*тихо і злякано до Тессали*). Яке блюзнірство, Тессало! Я завжди цього боялася. Ніколи, навіть у найзнаменніші дні, як от сьогодні — річницю нашого весілля — мені не щастило повести його до храму. На бенкетах він завжди залишає для себе найкращі кусні баранини, які звичайно призначаються для богів, і з'їдає їх із цибулею. Під час вистави трагедій хропе, як вепр, і прокидається тільки коли подають вино або ставлять комедію.

ТЕССАЛА. Ось такому нечестю він навчив і Сосію.

АЛКМЕНА. Я кохаю Амфітріона, так само як і ти Сосію. Я покохала свого чоловіка від того першого дня, коли побачила, як він збив із ніг кулаками на іграх зразу десять ефіопів. А коли Піндар прочитав похвальну оду на його честь, він узяв той аркуш, на якому було написано оду, і витер ним своє спітніле чоло.

ТЕССАЛА. І все ж таки ти його покохала?

АЛКМЕНА. Так захотіла Афродіта. А як ти покохала свого Сосію?

ТЕССАЛА. Коли Амфітріон купив нас як рабів, ми зрозуміли, що нам доведеться бути разом усе життя. І тоді ми вирішили не суперечити долі.

ГОЛОСИ. Блюзнірство, Амфітріоне!

ГОЛОС. Краще відмовся вести наші війська, адже боги тобі не допомагатимуть.

АМФІТРІОН. Богам немає коли допомагати смертним. Вони надто заклопотані тим, що доводять, ніби існують. Креонт звелів мені перемогти. Я — воїн і виконую те, що мені велять! Коли хочете, скажіть Креонту, нехай призначить замість мене іншого воєначальника.

ГОЛОС. А ти не боїшся, що тебе скарають? Сплять на вогнищі або примусять випити цикуту?

АМФІТРІОН. Жодне місто не винесе смертного вироку своєму воєначальникові, коли воно в небезпеці.

АЛКМЕНА. Амфітріонові не слід виголошувати промови — це справа не воїнів, а софістів.

ТЕССАЛА. Можна подумати, що він боїться іти воювати... і хоче, щоб Креонт дав йому відставку.

АЛКМЕНА. Боїться? Мій чоловік боїться?

ГОЛОС. Ти боїшся іти на битву, Амфітріоне?

АМФІТРІОН. Той, хто сказав, що я боюся, нехай виходить проти мене з двома кинджалами, і я битимуся з ним, зав'язавши собі очі і неозброєний.

ГОЛОСИ. Слава!

АЛКМЕНА. Ні, Тессало, він не боїться... Та й Креонт ніколи не задовольнив би такого прохання народу. Креонт не усунув би Амфітріона від проводу над військом.

ТЕССАЛА. Чому? Адже боги можуть приректи цього воєначальника на поразку?

АЛКМЕНА. Оце якраз те, що найдужче мене лякає... Пригадуєш, як я подавала на бенкеті вино й воду нашому царю? Ти помітила тоді його очі? Як він дивився на мої руки, шию, обличчя? А чи чула,

як Креонт гукнув до Амфітріона: «Друже, хвала тобі за твою силу, за твою хоробрість і за те, що твоя дружина гідна богів! Вона заслуговує розділити ложе із Зевсом, друже мій!» Яка ще жінка чула таку похвалу від свого царя? Але Амфітріонові це не сподобалось, і він відповів Креонту: «Вона моя дружина, і ділити з нею ложе буде не Зевс, а я сам». А ти знаєш, що сказав віщун Тіресій? Що сьогодні вночі в цьому домі почуватиме чоловік. І ось тепер... Ти подумай, чому Креонт вибрав саме Амфітріона для того, щоб послати його на поле битви?

ТЕССАЛА. Ти гадаєш, що він?..

АЛКМЕНА. Гадаю.

ТЕССАЛА. Виходить, він хоче, щоб Амфітріон загинув? Щоб наше військо зазнало поразки?

АЛКМЕНА. Атож, хоче! Чи ж не вишукане залицяння? Бажає лиха вітчизні, він, що стільки вже зазнав горя... Креонт невтішний удівець, а невтішні вдівці здатні закохуватись як школярі... Але Амфітріон став дуже недовірливий. І тому він кидає виклик богам і підбурює народ, щоб той вимагав у царя його усунення.

ТЕССАЛА. А ти, господине, як до цього ставишся?

АЛКМЕНА. Я ставлюсь до цього спокійно: по-перше, я жінка і можу пишатися з того, що бачу царя, який заради мене бажає поразки своїм військам і лиха своїй вітчизні... По-друге, я знаю, що нічого зі мною не станеться. На відміну від Амфітріона я широ вірю в богів. Я ревно відвідую храм Аполлона, належу до шанувальників Зевса, що завжди носять при собі його статуетку, приношу жертви. Зевс мені допоможе. Зевс ще ніколи не відмовляв мені в моїх проханнях.

АМФІТРІОН. Ми на війні... А не на богословському диспуті. Я не вірю в богів, але ви вірите. Моя дружина також вірить у них і приносить їм жертви, а мені належить не баранів убивати перед вівтарем, а ворогів на полі битви. Я ваш воєначальник і обіцяю вам перемогу. Ходімо ж здобудемо її в битві! Ми знищимо телебоїв, адже так велить нам Креонт. Скажіть царю, що я йду захищати ваших дружин, так само як і свою. Скажіть, що я принесу на вістрі списа голову ворожого царя, щоб наш цар побачив, який у нього воєначальник. Скажіть йому, що я захищатиму його палац, так само як і свій дім.

ТЕССАЛА. А я й не знала, що Амфітріон ревнивий...

АМФІТРІОН. Знайте, фіванці, що сьогодні вночі я здобуду вам перемогу й мир! *(Бурхливі вигуки. Амфітріон виходить на сцену зліва)*. Прокляття! Зрештою, хто я вам такий? Воєначальник, прив'язаний до вівтаря? Людина, що слухатиме нісенітницю Піфії? Ні, ні, і ще раз, ні! *(Справа виходить Сосія з козеням у руках)*. О, Алкмено, то в нас буде на обід козеня? Засмаж його, Сосіє, на рожні і приготуй з олівами.

АЛКМЕНА. Це козеня для жертвоприношення, Амфітріоне.

АМФІТРІОН. Жертвоприношення? Отакої! Ці твої боги їдять більше м'яса, ніж усе моє військо! Заберіть його звідси геть! На річницю нашого весілля і в день моєї битви ти могла б подати на вечерю і чогось смачнішого, Алкмено...

Сосія і Тессала виходять.

АЛКМЕНА. Я подам. Буде медовий напій і...

АМФІТРІОН. Медовий напій? Вина, дружино, давай вина. Відколи існує світ, чоловіки перед битвою і коханням п'ють вино... Чи, може, цей медовий напій має якесь священне значення?

АЛКМЕНА. Не блюзни більше, Амфітріоне.. Згадай хоча б те, що сьогодні наша родина найвпливовіша у Фівах: нами захоплюються, нас шанують. Судді, жерці і сам цар нас приймають, віддають нам почесні. Чому ми не можемо жити, як усі порядні люди? Чому ти маєш бути безбожником, дружити з мініяйлами та майданними філософами в той час, як кожен дім у Фівах готовий відчинити перед тобою двері?

АМФІТРІОН. Тому, що я людина потрібна. А потрібні люди можуть робити все, що їм заманеться, і мене дивує, чого це ти саме сьогодні заходилась мене сварити.

АЛКМЕНА. Я не сварю тебе. Поглянь, я одягла найновіший хітон, який ти купив мені у фінікійських моряків. А оці пахощі, що їх ти відчуваєш, — гвоздика з Індії, яку продали нам перси, а оці сандалі я взуваю, лише коли йду до храму Зевса. То ти гадаєш, що я отак причепурилась, щоб тебе сварити?

АМФІТРІОН. Ні, ні... Вибач мені... Я хвилююся. Ця битва мене хвилює. Я віддав би все, щоб залишитися вдома і не йти випускати кишки отим голодним телебоям.

АЛКМЕНА. А Фіви?

АМФІТРІОН. Нехай вони западуться, ті Фіви! Шість місяців тому я сказав Креонтові: «Дай мені сто чоловік, і я скину телебоїв в Іонічне море». Він не захотів. А за шість місяців вони згуртувалися, зібрали сили, уклали союзи, наwerbували найманців. І тепер Креонт згадав про мене. Чому він не поставив на чолі війська Блефара, також свого друга? Чому я і тільки я, та ще й у день річниці нашого весілля...

АЛКМЕНА. Бо він знає, що ти хоробріший.

АМФІТРІОН. Добре, добре... Мені здається, що ти навіть задоволена... Я ще не чув, щоб ти заплакала, виряджаючи сьогодні мене на війну.

АЛКМЕНА. Бо я більше пишаюсь, аніж боюсь: Амфітріон — воєначальник фіванців!

АМФІТРІОН. А ти не подумала про те, що війна може тривати довго? Що прорвавши облогу, я повинен буду переслідувати ворогів і примусити їх відступати до Аркадії? Ти не подумала, що біля Корінфа моему війську можуть перетяти шлях відступу і мені доведеться битися з усіма дорійцями, союзниками гелебсів? А Одиссей, який двадцять років не бачив вітчизни? Ти подумала про це?

АЛКМЕНА. Я чекатиму на тебе, як чекала Пенелопа.

АМФІТРІОН. Я на це сподіваюсь, хоча через двадцять років і ти і я... А хай йому!.. От якби відклали цю битву!

АЛКМЕНА (лагідно). Ну годі тобі, не засмучуйся так. Перемагай і швидше псвертайся.

АМФІТРІОН. Ти гадаєш, це так легко — перемогти? Мені навіть здається, ти хочеш, щоб я пішов на цю безглузду війну!

АЛКМЕНА. Я, Амфітріоне? Я тільки хочу, щоб ти переміг і більше нічого..

АМФІТРІОН (з раптовим хвилюванням). Пслухай, Алкмено... Я сьогодні сам не свій. Хочу тобі сказати... Нам треба про дещо поговорити... Слухай уважно. Під час війни, розумієш, завжди так буває,

що поки одні б'ються, інші ж сидять у безпеці й нічого не роблять. Наприклад, син Деменета — отой нероба, який завиває собі волосся, бач на війну не йде. Та й не тільки він... А сам Креонт, чому він не йде зі мною захищати свою землю? Поки чоловіки деяких жінок б'ються й умирають, інші й далі втішаються у своїх купальнях, на ігрищах, співають гидких пісень і декламують вірші.. Ти мене зрозуміла? Ці чоловіки, Алкмено, прийдуть сюди набридати тобі... (*Обіймає її, ховаючи обличчя в неї на плечі, майже схлипуючи*). Я не хочу, Алкмено, не хочу... і...

АЛКМЕНА. Ти не довіряєш мені?

АМФІТРІОН. Тобі довіряю, але їм — ні! Якийсь сторож на кладовищі Ефеса звабив одну з найшанованіших жінок, яка сиділа біля праху свого чоловіка... Бувають такі хвилини, що... Ти мене розумієш? Коли ми собою не володіємо...

АЛКМЕНА. Боги мене охоронятимуть.

АМФІТРІОН. Знову ти зі своїми богами! Ці твої боги прибіжать сюди першими.

АЛКМЕНА. Бог не вистоїв би своєю увагою твою бідну Алкмену.

АМФІТРІОН. Ну щодо цього, то я спокійний, адже їх не існує. Але є декотрі чоловіки... І хто лиш вигадав цю кляту війну!

АЛКМЕНА (*майже під'юджуючи його, грайливо*). Уяви собі, Амфітріоне, що сюди прийшов би Зевс...

АМФІТРІОН. Усе це дурниці. Я говорю про людей. Про Креонта, який не йде на війну. Про сина Деменета, за яким зітхають жінки. Про отих дідів, що неспроможні підняти щит, але зате никають скрізь і відпускають жінкам старечі дотепи... Ось про кого я говорю. Слухай, Алкмено, слухай уважно: ти дочка мікенського царя, твій чоловік — перший воїн у Фівах. Ти мусиш стерегтися, пообіцяй... Присягнися мені, присягнися, що ніхто...

АЛКМЕНА. Ніхто, дурненький... Якби ворог знав, що ти такий ревнивий, то замість посилати проти тебе військо, він послав би сюди до мене свого найвродливішого воїна...

АМФІТРІОН. Послухай, Алкмено... Існують люди, які торгують пшеницею і влаштовують бенкети, поки ми воюємо...

АЛКМЕНА. Я буду тобі вірною, Амфітріоне. Ти можеш бути спокійним.

АМФІТРІОН. Навіть якщо це буде Креонт?

АЛКМЕНА. Я б віддала перевагу комусь молодшому.

АМФІТРІОН. Алкмено! (*Іншим тоном*). Я чекав, що ти скажеш: «Навіть, якби це був бог!»

АЛКМЕНА. Бог, Амфітріоне? Чи не забагато ти вимагаєш?

АМФІТРІОН. Навіть сам Зевс!

АЛКМЕНА. Що за нісенітниця... Ти ж не віриш у богів. Ну, гаразд, нехай і сам Зевс. Але при одній умові, Амфітріоне.

АМФІТРІОН. Я гадав, що в таких питаннях не може бути ніяких умов.

АЛКМЕНА. Ні, одну я таки поставлю. Щоб ти приніс разом зі мною жертву Зевсові.

АМФІТРІОН. Отакої, Алкмено!..

АЛКМЕНА. Як ти не віриш, що він існує, чому ж боїшся, що він сюди прийде? А як віриш, то чом би тобі не задобрити його молитвою?

АМФІТРІОН. Ну коли ти так хочеш...

АЛКМЕНА. Ходімо. (Вона бере його за руку. Дорогою кричить, повернувши голову праворуч). Тессало, принеси козеня й амфори!

АМФІТРІОН. Зачекай мене біля вівтаря. Я зараз прийду. (Алкмена виходить. Заходить Тессала з амforoю). Послухай, Тессало... (Голос його звучить схвильовано).

ТЕССАЛА. Що, господарю?..

АМФІТРІОН. Скажи, Тессало, хіба я не ставився завжди добре до тебе й до Сосії?

ТЕССАЛА. Так, господарю! Нам тут живеться, як мало кому з рабів у Фівах.

АМФІТРІОН. А ти б хотіла бути вільною, Тессало?

ТЕССАЛА. С, господарю!

АМФІТРІОН. Я сбицяв, що відпущу на волю Сосію, як переможемо в бою. Обіцяю, що відпущу й тебе, коли...

ТЕССАЛА. Роби, як знаєш, господарю.

АМФІТРІОН. Обіцяй мені, що стежитимеш за моєю дружиною.

ТЕССАЛА (ображено). Господарю, я не шпигунка, а тільки рабиня.

АМФІТРІОН. Послухай. Ти мене не так зрозуміла. Ти повинна стежити, щоб ніхто не підходив до Алкмени, поки мене тут не буде.

ТЕССАЛА. А що я можу вдіяти?

АМФІТРІОН. Обіцяй мені, Тессало... Благаю тебе, обіцяй... Коли б ти знала, як мені не по собі.

ТЕССАЛА. Ото якби Фіви побачили свого воєначальника в такому стані...

АМФІТРІОН. Обіцяй, Тессало...

ТЕССАЛА. Але якби справді таке сталося, то що я можу вдіяти?

АМФІТРІОН. Як хочеш, але ти повинна її захистити. Захищай її власним тілом.

ТЕССАЛА. Власним тілом? Чи не забагато ти просиш?

АМФІТРІОН. Ти хочеш чи не хочеш бути вільною? Коли не зробиш так, як я прошу, то Сосія стане вільним, а ти залишишся рабинею.

ТЕССАЛА. Гаразд, ти можеш іти спокійно... Але і я тебе прошу захищати Сосію в битві. Своїм щитом, коли це буде необхідно.

АМФІТРІОН. Я обіцяю, Тессало. (Він іде до внутрішніх покоїв).

ТЕССАЛА (гукає, дивлячись праворуч). Сосіє, іди сюди! (Входить Сосія з козеням). Отже, я правду тобі казала: господиня розповіла мені, що цар Креонт вихваляв її вроду. Тому Амфітріон боїться, що його призначення — лише привід, щоб вирядити його з дому. Ти як гадаєш — це можливо?

СОСІЯ. Цілком можливо, цілком можливо. Ти ж знаєш, які вони, ті царі...

ТЕССАЛА. А я вважаю це безглуздям.

СОСІЯ. Те, що Амфітріон ревнує до старого царя, — справді безглуздя: адже старі царі викликають огиду. Але чому ти вважаєш безглуздям, що Креонт може спробувати спокусити Алкмену?

ТЕССАЛА. Тому, що в цьому домі не Алкмена його цікавить, а я.

СОСІЯ. Тессало! Що ти верзеш... Чи це можливо? Ні, неможливо... Жалюгідний царьок! Звідки ти це знаєш?

ТЕССАЛА. На бенкеті, коли він проходив повз мене, то сказав: «Приходь сьогодні вночі до палацу, красуне. Вартовий пропустить тебе». Ну що ти на це скажеш?

СОСІЯ. Скажу, що цей цар мерзотник! Йому недосить того, що його сестра породила чотирьох дітей від свого власного сина і повісилась, залишивши після себе синів, які сікли один одного на шматки, видирали один одному очі, і дочку, що наклала на себе руки... Нікчемний царьок.

ТЕССАЛА. Ти ревнуєш до старого, Сосіє?

СОСІЯ. Я?.. Я... Ти не уявляєш, який я розлючений! Він тисячу разів Едіп, такий самий безсоромний, як і вся їхня сімейка. Але Едіп принаймні не стромляв свого носа в чужі родини. Тессало, благаю тебе, скажи правду, що ти відповіла йому?

ТЕССАЛА. Що може відповісти рабиня на запросини царя?

СОСІЯ. Тессало!

ТЕССАЛА. Хто знає, Сосіє, ану ж від цього залежатиме наша воля?

СОСІЯ. Ні, нізащо! Що ти сказала цареві, відповідай!

ТЕССАЛА. Я сказала... Дурненький, нічого я не сказала...

ГОЛОС АМФІТРІОНА. Прокляття! Несуть чи не несуть те козеня?

ТЕССАЛА. Зараз, зараз. Бідолашна Алкмена... Мабуть, цією жертвою вона хоче вблагати Зевса, щоб він не дав Креонові прийти сьогодні вночі сюди... Навряд, чи вона здогадується, що той накинув оком на мене... *(Бере козеня й виходить. Сосія ходить із кутка в куток, не тямлячи себе).*

ГОЛОС АМФІТРІОНА. Нехай тебе грім поб'є, жінко! Чому ти залишила для Зевса найкращий шматок окісті? Годі з мене дурниць! Молися, а я зачекаю в передпокої. *(З'являється на сцені).*

ГОЛОС АЛКМЕНИ *(вона майже плаче)*. Амфітріоне, Амфітріоне, не накликай на себе гніву богів...

АМФІТРІОН. Нехай ці боги не накликають на себе мого гніву! *(Побачив Сосію)*. Чого ти тут байдикуєш замість того, щоб чистити мій обладунок?

СОСІЯ. О, господарю... обладунок уже начищено. На твоєму блискучому щиті відіб'ються нажахані обличчя ворогів.

АМФІТРІОН. Що з тобою? Тобі також не хочеться іти на війну?

СОСІЯ. Якщо по щирості, то не хочеться. Господарю, дозволь мені залишитися наглядати за домом.

АМФІТРІОН. Ти боїшся битви? Я ж тобі казав, що відпущу на волю, як переможемо.

СОСІЯ. Краще бути живим рабом, аніж мертвим героєм.

АМФІТРІОН. Оце і є тиранія, коли народ вірить у цю приказку.

СОСІЯ. Я простий раб. На війні з мене користі мало. Дозволь мені залишитися тут. Хтось же має охороняти жінок.

АМФІТРІОН. А хто наважиться проникнути в дім воєначальника, коли той на війні?

СОСІЯ. В тилу іноді таке робиться...

АМФІТРІОН. Таке робиться? Ти, може, щось знаєш?

СОСІЯ. Та ні... Але я чув віщування сліпого Тіресія, який казав, що сьогодні в цьому домі ночуватиме чоловік.

АМФІТРІОН. То ти теж віриш у віщування? Який чоловік?

СОСІЯ. Тіресій цього не знає. То вже краще нехай це буду я. Віщування справдяться, і всі будуть спокійні.

АМФІТРІОН. Усе це витівки Тіресія! Витівки, ти зрозумів?

СОСІЯ. Може, й витівки, може, й дурниці, але коли він сказав, що Едіп син Іокасти, то вгадав точно.

АМФІТРІОН. Послухай, Сосіє, скажи по щирості... Як ти гадаєш, моя дружина вірна мені?

СОСІЯ. Поки що вірна.

АМФІТРІОН. Чому «поки що»? Ану розповідай, що ти знаєш!

СОСІЯ. А ти, господарю, як гадаєш — Тессала вірна мені?

АМФІТРІОН. До чого тут Тессала! Я запитую про Алкмену, а не про Тессалу!

СОСІЯ. Я знаю лиш те, що Тіресій не казав, на чиєму ложі спатиме той чоловік, який ночуватиме в цьому домі.

АМФІТРІОН. Присягаюся всіма богами Олімпу, Сосіє! Ти мене позбавив спокою, а мені він так потрібний сьогодні для битви! Сосіє, послухай, а що коли... ми потай повернемося сюди вночі?

СОСІЯ. Що ти, Амфітріоне! Під час битви? А війська на кого ти залишиш?

АМФІТРІОН. Твоя правда... А втім, лихо з ними, з тими військами! Якщо Креонт хоче мене зганьбити, то нехай ганьба впаде на нього самого! Сосіє, послухай: ми повернемося сюди з поля битви.

СОСІЯ. А твоя дружина? Що вона скаже? А Тессала?

АМФІТРІОН. Справді, я про це також не подумав... Хоча... Зачекай! Блискуча думка! Тіресій сам не знає, що він напроорокував... Ти знаєш, хто сьогодні тут ночуватиме? Не чоловік, а бог: сам Зевс!

СОСІЯ. Годі жартувати. Ти вважаєш, це велика втіха, коли дружина зрадить тобі з богом, а не із звичайним смертним?

АМФІТРІОН. Ти що — не зрозумів? Зевс — це я сам. Зевс приймає подобу Амфітріона. Чергова з його витівок. Бог-гультай! Тепер розумієш?

СОСІЯ. Яка блискуча думка!

АМФІТРІОН. А Тессалу я, мабуть, пошлю кудись із дому. Щоб враження було якнайсильнішим.

СОСІЯ. О, ні, ні! Амфітріоне, господарю мій, благаю тебе, нехай Тессала залишається вдома. Послухай, дозволь мені також прийти з тобою у вигляді Гермеса. Я буду Гермесом.

АМФІТРІОН. Чудово! Прийдімо разом! Ти Гермес, а я — Зевс! Біжи в комору, там серед усякого мотлоху можна знайти речі, які нам згодяться. Принеси блискавку з позолоченого заліза, якою користувалися під час останніх діонісій, і плащ. Там на кухні є кілька голубів, яких Алкмена збиралася принести в жертву... Ця святенниця здатна знищити на догоду богам цілий звіринець! Скрути шию одному з голубів і відріж крила — прив'яжеш їх собі до ніг. Знайди шолом на голову. Укради кадуцей з дверей аптеки Ескулапа. Хутчіше!

Сосія вибігає.

Алкмено! Алкмено!

АЛКМЕНА (входить, а за нею Тессала). Амфітріоне, коханий, навіщо ти відриваєш мене, коли я приношу жертву?

АМФІТРІОН. Пробач, Алкмено, але нам час прощатися. Нехай тебе замінить Тессала. Зрештою Зевса цікавить козеня, а не той, хто його заріже. (Алкмена киває Тессалі і та виходить).

АЛКМЕНА. Якби ти знав, що відчуває жінка, коли її чоловік іде на війну...

АМФІТРИОН. Що ж вона відчуває?

АЛКМЕНА. Докори совісті за те, що познайомилася з чоловіком, якого кохає... адже життя, яким він ризикує, і славу, до якої прагне, усе це він хоче покласти до ніг коханої. А війна робить нас пихатими й огидними! Як ми любимо ці блискучі відзнаки, ці яскраві нашивки, які ніби попереджують: цей чоловік приречений! *(Плачучи, обіймає Амфітріона)*. Навіщо існують війни? Навіщо?

АМФІТРИОН. Можливо, для того, щоб люди більше цінували мир.

АЛКМЕНА. Як важко пишатися тим, що чоловік воює за нас... Мабуть, було б куди приємніше знати, що заради жінки він боягузливо втік із поля битви...

АМФІТРИОН. Ти справді так вважаєш, Алкмено? *(Праворуч з'являється Сосія, несучи загорнуті в плащ причандалля: жезл Гермеса — кадуцей, блискавку, шолом і т. ін. Амфітріон в обіймах Алкмени дає йому знак, щоб той хутчіш вийшов. Сосія нишком переходить сцену і зникає ліворуч)*.

АЛКМЕНА. Чи вистачило б у тебе відваги втекти з поля битви? *(Починає смеркати)*.

АМФІТРИОН. Ти на боці фіванців чи телебоїв?

АЛКМЕНА. У жінок немає вітчизни: ми можемо вибирати тільки між коханням і самотністю.

АМФІТРИОН. Проклятуща війна!

АЛКМЕНА. Було б добре, якби воїни ненавиділи війну. Якби, вишикувавшись до битви, вони зненацька переглянулись, почервоніли, сховали свої списи, щити та кинджали і розійшлися по домівках, понуривши голови і тремтячи від сорому. А зійшовшися згодом на народні збори, потиснули б один одному руки і сказали б: «Ми виконали свій обов'язок».

АМФІТРИОН. Ці ідеї годяться для Індії, а не для цивілізованої Греції. Якби всі ми стали йогами, нас би подолав перший загін скіфів, які прийшли із Волги. Війна завжди сильніша від нас, Алкмено, і вона завжди стукає в наші двері: або ми переможемо телебоїв, або Фіви загинуть. На жаль, це так... А якби було не так, то Танатофіл, який володіє майстернями, де виробляють щити і списи, давно б уже розорився. Але нині не час сперечатися про війну, на жаль, мені треба вирушати на неї. Війна — це дійсність для тих, хто вмирає, а мир — мрія для тих, хто вижив. Поглянь-но! З-за храму Кадма вже зійшла зоря Афродіти. Я мушу йти. Принеси мені зброю! *(Гукає)* Сосіє! *(Алкмена виходить. Заходить Сосія)*. Ну то як, усе готове?

СОСІЯ. Усе вже в квадризі, Амфітріоне. Кснї запряжені. *(Гукає в будинок)* Тессало!

З дверей, що ліворуч, виходить Алкмена зі зброєю Амфітріона в руках. З дверей, що праворуч, — Тессала із зброєю Сосії. Чоловіки беруть списи і щити. Амфітріон і Алкмена прощаються з лівого боку сцени, а Сосія і Тессала — з правого.

АМФІТРИОН. Ти чекатимеш на мене і берегтимеш наше кохання?

АЛКМЕНА. Берегтиму, Амфітріоне...

ТЕССАЛА. Не дуже там хоробрись. Краще бути рабом фіванців, аніж телебоїв.

СОСІЯ. Я плестимуся у хвості під час наступу і мчатиму попереду під час відступу.

АЛКМЕНА. Повертайся покритий славою!

АМФІТРІОН. Не тільки славою, а й пилюкою. Накажи приготувати купальню до мого повернення.

ТЕССАЛА. Не забувай про свій гостець. Ліки з собою взяв?

СОСІЯ. У Амфітріона є епірська горілка, яка чудово зігріває тіло.

ТЕССАЛА. В час розподілу здобичі не будь останнім.

СОСІЯ. Я взяв із собою два шкіряних мішки.

АМФІТРІОН. Обіцяю подарувати тобі ту чашу, з якої цар Птерелай пив сьогодні вино.

АЛКМЕНА. Не дуже там ризикуй.

АМФІТРІОН. Алкмено... Послухай... Якщо хто-небудь сюди прийде...

АЛКМЕНА. Ніхто не прийде.

СОСІЯ. Ти обіцяєш, нікуди не виходити з дому?

ТЕССАЛА. Навіть, щоб пройтися по майдану?

СОСІЯ. Навіть.

ТЕССАЛА. О, Сосіє!

АЛКМЕНА. Іди, Амфітріоне. Перемога на тебе чекає! А після неї чекаю на тебе я. Хай буде з тобою Зевс. *(Цілюються. Сосія і Тессала також цілюються).*

АМФІТРІОН. Хай Зевс оберігає цей дім, Алкмено!

АЛКМЕНА. Ти вже віриш у Зевса? Отже, перемога буде за нами! Я хочу сказати тобі на прощання ті самі слова, які рабиня Аїда сказала єгипетському воєначальникові Радамесу: «Повертайся звитяжцем!».

АМФІТРІОН. Дякую, дякую.

АЛКМЕНА. Я така рада, що ти звернувся до Зевса, Амфітріоне...

АМФІТРІОН. Бувають такі хвилини в житті людини, коли боги стають для неї дуже авторитетними. *(Алкмена і Тессала підходять одна до одної і шепочуться. Чутно цокання копит і торохтіння коліс квадриги).*

ТЕССАЛА. Господине, я хотіла попросити тебе про одну послугу...

АЛКМЕНА. Проси, Тессало.

ТЕССАЛА. Ти змогла б сьогодні... переспати в моїй кімнаті, а я в твоїй? Вибач за зухвальство...

АЛКМЕНА. Тессало, яка ти мила... як ти мені віддана і як жертвуєш собою... Я сама хотіла про це тебе попросити і не насмілилась. Дякую, Тессало! Так ми й зробимо.

ТЕССАЛА. Дякую, господине.

Алкмена повільно повертається до вже темного вікна і, стоячи спиною до глядачів, піднімає догори руки. Тессала робить так само. Амфітріон, побачивши, що Алкмена збирається помолитись, сідає зневажливо під портиком.

АЛКМЕНА. Бог над богами і над смертними, переможець титанів, батько богів і героїв, вислухай, про що тебе благає найнікчемніша з твоїх шанувальниць. Зевсе-громовержцю, ти, чия голова спочиває на грудях Гери, зроби так, щоб Амфітріон повернувся в мої обійми... Боже грому і блискавки, ти, що караєш людей і богів, о божественний лебедю, що кохав Леду, о священний бику, що любив Європу, поверни мені смертного, який дав мені щастя, зроби так, щоб я знову відчула його руку на своєму лоні... Володарю Олімпу, золотий доще Данаї,

ніжна хвиле, що омила Іо на берегах Єгипту. поверни мені сина Алкея, щоб від нього я мала сина, якого на честь твоєї дружини ми назвемо Гераклом і буде він найсильнішим серед людей. (*Перед вікном спалахує блискавка і гуркоче грім*). О Зевсе, почуй мою молитву. Коли ти знаєш, яка ніжна шкіра Алкмени для її коханого Амфітріона, ти зглянешся на моє благання і невдовзі повернеш мені мого героя.

ТЕССАЛА. Амінь.

АМФІТРІОН (*підводиться і піднімає взору меча*). Прощай!

СОСІЯ (*піднімає взору списа, передражнюючи господаря*). Прощай!

Амфітріон і Сосія виходять. Повільно опускається завіса.
Жінки стоять нерухомо.

Дія друга

Той самий передпокій. Глядачі бачать тепер його під іншим кутом зору. Всю сцену повернено на дев'яносто градусів зліва направо. Проте двері на вулицю з колонами обабіч так само на задньому плані. Ліворуч вікно, двері в кімнату Алкмени і двері до внутрішніх покоїв будинку. Ліворуч стіна, якої в першій дії не було видно. На ній — два запалені смолоскипи. Ніч. Сцена порожня.

ПЕРШИЙ ГОЛОС (*десь іздалеку*). Вартовий Фів відгукнися!

ДРУГИЙ ГОЛОС. Я слухаю!

ПЕРШИЙ ГОЛОС. Тобі видно поле битви, вартовий?

ДРУГИЙ ГОЛОС. Багаття табору починають гаснути.

ПЕРШИЙ ГОЛОС. Ти гадаєш, вони вже б'ються?

ДРУГИЙ ГОЛОС. З боку Ерітреї піднялась хмара куряви.

ПЕРШИЙ ГОЛОС. Хай допоможуть боги нашому війську і нашому воєначальникові Амфітріону!

Двері у глибині сцени відчиняються й обережно заходять Амфітріон і Сосія. Перший несе в руці блискавку Зевса, на голові в нього вінець, а на плечах довгий плащ. У другого на ногах крила, на голові шолом, а в руках кадуцей. Амфітріон робить Сосії знак, щоб той мовчав.

АМФІТРІОН. Зачини двері, Сосіє, і гляди, щоб не заскрипіли.

ПЕРШИЙ ГОЛОС. (*Десь далеко*). Вартовий північної брами, чи не помітив ти людини?

АМФІТРІОН. Тихо, Сосіє!

ДРУГИЙ ГОЛОС. Людини? А з якого боку ти її бачив?..

ПЕРШИЙ ГОЛОС. Здається, хтось прошмигнув до будинку нашого воєначальника.

ДРУГИЙ ГОЛОС. Краще пильнуй і менше розмовляй, воїне!

СОСІЯ. Ми спіймані, господарю.

АМФІТРІОН. Спіймані? Нічого подібного. І запам'ятай: ти не раб, а я не пан. Ти ж знаєш, хто ти тепер такий.

СОСІЯ. Та знаю, господарю.

АМФІТРІОН. Отож тримайся величніше. Бог не тремтить так, як ти, і не горбиться. Роби, як я. (*Приймає гордовиту і спокійну поставу*). Ну як?

СОСІЯ. О, господарю, у тебе виходить краще, ніж у самого Зевса! Але мені здається, ти повинен мати скромніший вигляд, адже ти Зевс, який прийняв подобу Амфітріона.

АМФІТРІОН. Я ж не винен, що боги завжди приходять на землю в традиційній подобі скоробагатків. То ти гадаєш, твій господар має недосить величний вигляд?

СОСІЯ. Я хотів лише сказати, що ти повинен грати Зевса в ролі Амфітріона, а не Амфітріона в ролі Зевса. Так само я, граючи Гермеса в ролі Сосії, мушу здаватися більше Сосією, ніж коли я був би просто Сосією, бо Гермес, звичайно, зумів би чудово зіграти Сосію. Гадаю, що ми маємо поводитись природно. Зрештою ми не в театрі, ми лише переживаємо любовну пригоду: а якби коханці тільки грали свої ролі замість того, щоб жити ними, то всі жінки Корінфу ще залишались би дівами.

АМФІТРІОН. Але ж треба, щоб Алкмена думала; ніби я це не я, а Зевс.

СОСІЯ. Оце і є найважча проблема грецького театру, господарю. Зіграти бога неможливо.

АМФІТРІОН. Не говори високими словами, коли ти вдаєш Гермеса. Це акторський виверт, за допомогою якого смертні намагаються досягти безсмертя. Бог не потребує дару красномовства. Але бачу, свою роль ти знаєш. Ходімо.

СОСІЯ *(говорить голосно і красномовно)*. Шановні дами! Я маю честь оголосити, що Зевс у вашому домі!

АМФІТРІОН *(сердито)*. Не так, Сосіє — ти схожий на базарного оповісника! Ти ж оглошуєш Зевса, а не танцівницю. Більше величі.

СОСІЯ *(голосно у стилі герольда)*. Алкмено, цар богів уже тут!

АМФІТРІОН. Більше величі, більше захвату, більше урочистості! Ходімо. І викрикуй те, що я тобі підказуватиму! *(Шепоче Сосії на вухо)*. О, дочко Електріона, царя мікенського, о найчарівніша із жінок, яких будь-коли освітлював Аполлон своїм світлом!

СОСІЯ *(заникуючись, повторює за Амфітріоном)*. О дочко Електріона, царя мікенського, о найчарівніша із жінок, яких будь-коли освітлював Аполлон своїм світлом...

АМФІТРІОН. Я Гермес, вісник богів, прийшов сюди, щоб сказати вам...

СОСІЯ. Я Гермес, вісник богів, прийшов сюди, щоб сказати вам...

АМФІТРІОН. ...що Зевс Олімпієць тут у вашому домі...

СОСІЯ. Що Зевс у вашому домі...

АМФІТРІОН. І розділить із вами ложе!

СОСІЯ. І розділить із вами ложе!

АМФІТРІОН *(після секунди чекання)*. Не чує, спить.

ПЕРШИЙ ГОЛОС *(десь далеко)*. Вартовий північної брами, ти чув голос?

ДРУГИЙ ГОЛОС. Нічого не чув. У чеканні битви ти бачиш привиди.

ПЕРШИЙ ГОЛОС. Голос ніби чути було від будинку Амфітріона.

АМФІТРІОН. Тссс! Так у нас нічого не вийде. Краще увійти до кімнати. Зрештою, Зевс я чи не Зевс?

СОСІЯ. А я Гермес чи не Гермес?

Рішуче йде до кімнати ліворуч. Деякий час сцена порожня. Зне-нацька вибігає репетуючи Тессала, за якою женеться Амфітріон.

ТЕССАЛА. Нехай я і рабіня, але ображати себе не дозволю!

АМФІТРІОН *(марно намагаючись щось пояснити)*. Тессало...

ТЕССАЛА. Розпусний господарю! Якби Алкмена дізналась...

На сцену вибігає з переляканим криком Алкмена, за якою женеться Сосія.

АЛКМЕНА. Як ти смієш, паскудний рабе... *(Натикається на Амфітріона)*. Цей мерзотник заліз до мене під ковдру.

АМФІТРІОН *(обурено)*. Сос... *(поправляється)* Гермесе!

ТЕССАЛА. А твій чоловік, Алкмено, хотів лягти на ложе до мене!

АЛКМЕНА. Яка безсоромність! Ви що, напилися? Чи вважаєте, що сьогодні день вакханалії?

АМФІТРІОН. Алкмено, я все поясню... Але чому ви помінялися кімнатами саме в той день, коли Зевс і Гермес вирішили вас відвідати?

АЛКМЕНА *(помічає блискавку, плащ і величну поставу Амфітріона і в надпориві вигукує)*. Зевс!

СОСІЯ. Звичайно Зевс! Невже ти могла подумати, що цей йолоп — твій чоловік?

АМФІТРІОН. Сос... Гермесе! *(Змінює тон)*. Шануй дім, у якому ми в гостях!

АЛКМЕНА. Зевсе! *(Ніжно)* Зевсе... *(Звертаючись до Тессали)*. Це Зевс, Тессало, сам Зевс! Що ти на це скажеш?

СОСІЯ *(до Тессали)*. І Гермес, Тессало! Гермес до твоїх послуг! *(Стає в позу «Меркурія» Канови)*.

ТЕССАЛА. Але це неможливо, неможливо...

АМФІТРІОН. Чому не...?

АЛКМЕНА *(персбиваючи Амфітріона)*. Чому неможливо?

АМФІТРІОН. Ти не віриш у богів, дитино?

ТЕССАЛА. Я...

СОСІЯ. Я завжди підозрював, люба, що тобі бракує віри... З висоти Олімпу я не раз дивився на тебе, стежив за тобою...

ТЕССАЛА. Боже, я... Ні, це неможливо, неможливо, неможливо!

АМФІТРІОН. Замокни, дівчино, доки я тебе не продав, тобто доки не спепелив тебе блискавкою!

АЛКМЕНА *(в надпориві, ходячи навколо Амфітріона)*. Зевс... Зевс... Мій бог, мій володар... *(Зненацька до Тессали)*. Тессало, амфору з медовим напоєм! *(Обидві кидаються до амфори. Алкмена бере її і врочи-сто підносить Амфітріонові)*. Пий, боже над богами, насичуйся!

АМФІТРІОН. Я повинен пити оцю гидоту?

АЛКМЕНА. Гидоту? Але ж це твій напій, той єдиний, який ти п'єш!

АМФІТРІОН. Це правда, звичайно, правда... Але коли я в шкурі смертного, мене кидає в жар від цих божих напоїв...

АЛКМЕНА. А я гадала, що боги...

АМФІТРІОН. Гаразд, жінко, гаразд... *(П'є з огидою)*.

ТЕССАЛА *(наближаючись, покірним тоном)*. Володарю, вибачте, якщо допіру я вас образила...

АМФІТРІОН *(велично)*. Прощаю тобі... Візьми до себе на ложе Гермеса.

ТЕССАЛА *(злякано)*. Що?

АМФІТРІОН. Я ж тобі ясно сказав, візьми Гермеса до себе на ложе. Сама подумай, що він має тут робити в подобі Сосії?

ТЕССАЛА. Але, володарю, я не збираюсь віддаватися нікому, окрім...

СОСІЯ. Ну, Тессало...

АЛКМЕНА. Годі тобі, Тессало, це ж бог!

ТЕССАЛА. А ти, господине, збираєшся обманювати Амфітріона з?...

АМФІТРІОН (*уриваючи її*). Тессало! Що ти хочеш сказати оцим «обманювати»? Гадаєш, якщо дружина воєначальника поступилася перед богом — а це її святий обов'язок — то вона «обманює» чоловіка?

АЛКМЕНА (*дуже засмучена*). Тессало, не накликай на нас гніву божого...

АМФІТРІОН (*входячи в роль, сердито*). Геть звідси! Геть! (*Звертаючись до Сосії*). Забери цю жінку! Роби з нею, що хочеш!

СОСІЯ. Гаразд, тату. (*До Тессали*) Ходімо! (*Бере її за руку*).

ТЕССАЛА (*тим часом, як Сосія тягне її*). Алкмено! Невже ти це дозволиш, Алкмено? Врятуй мене...

АЛКМЕНА. Люба моя, це наш релігійний обов'язок... Ти ж знаєш, як я до цього ставлюсь...

ТЕССАЛА. Якщо ти Зевс, я тобі не дозволю залишатися тут! Геть звідси!

АЛКМЕНА. Тессало!

СОСІЯ. Тессало!

АМФІТРІОН. Як ти смієш виганяти бога?

ТЕССАЛА. Я пообіцяла своєму господарю, що ніхто не ввійде в цей дім!

АМФІТРІОН. І ти ладна не пустити сюди навіть бога?

ТЕССАЛА. І не пушу! Амфітріон обіцяв дати мені волю.

АЛКМЕНА. Виходить, ти стежила за мною за наказом мого чоловіка? Амфітріон мені заплатить за це!

АМФІТРІОН. Жінко, йди звідси!

ТЕССАЛА. Тільки через мій труп!

АЛКМЕНА. Не накликай гніву богів, Тессало!

СОСІЯ. Вона піде по доброму. Ходімо зі мною, Тессало.

ТЕССАЛА. Не піду. Я повинна оберігати свою господиню, щоб Зевс її не зганьбив!

АМФІТРІОН. Гермесе! Забери цю жінку! (*Сосія хапає Тессалу за руку і тягне її*).

ТЕССАЛА. Алкмено! Алкмено! Не віддавайся Зевсові! А то я на все життя залишусь рабиною! (*Сосія і Тессала виходять*).

АЛКМЕНА. Мій володарю, мій боже! Чим може служити тобі найсмирненніша з твоїх шанувальниць?

АМФІТРІОН. Тобі відоме пророцтво Тіресія?

АЛКМЕНА. Відоме, володарю...

АМФІТРІОН. Який чоловік має сьогодні прийти ночувати в цей дім?

АЛКМЕНА. Ніякий, володарю.

АМФІТРІОН. Отже, пророцтво не справдиться? Ти хіба не знаєш, що устами віщунів висловлюють свою волю боги?

АЛКМЕНА. Знаю, володарю. Але іноді пророцтва й не справджуються.

АМФІТРІОН. То хто цей чоловік, жінко? Кажі правду — така моя воля!

АЛКМЕНА. Присягаюсь, володарю, я не знаю.

АМФІТРІОН. Не намагайся обдурити бога... Це син Деменета? Відповідай! Атож, це, звичайно, син Деменета!

АЛКМЕНА. Ні, володарю.

АМФІТРІОН. Отже, Поліфіл? (*Алкмена заперечливо хитає головою*) Палестрій? (*Заперечення*) Лісімак? (*Заперечення*) Евтіккан? (*За-*

перечення) Тевропід? (Заперечення) Лісітел? Періфан? Стратіпол? Арістофонт? (На кожне ім'я Алкмена заперечливо хитає головою). Значить... Креонт?

АЛКМЕНА. Ні, володарю.

АМФІТРІОН (збагнувши, що він бог). Ти, звичайно, запевнятимеш, що це я!

АЛКМЕНА. Атож, володарю, це ти! Віщун сказав «якийсь чоловік», а ти зараз і маєш подобу смертного, схожого на мого чоловіка.

АМФІТРІОН (майже сам собі). А таки справді те кляте пророцтво здійснилося! (Іншим тоном). Якщо мав сюди прийти я, то навіщо ж ти помінялася кімнатами зі своєю рабинєю? Хотіла одурити свого бога?

АЛКМЕНА. О, ні, володарю... Справа в тім... Я боялася, що ти прийдеш, перевтілений в... іншого чоловіка, а не в Амфітріона.

АМФІТРІОН. В Креонта, наприклад!

АЛКМЕНА. Це було б безглуздо з боку бога. Я могла б подумати, що то Креонт, а не Зевс.

АМФІТРІОН (заспокоюючись). Твоя правда. То ти не прийняла б Креонта, якби він прийшов?

АЛКМЕНА. А як би я знала, чи то Креонт, чи Зевс?

АМФІТРІОН (засмучено). Ти хочеш сказати, що якби я прийшов у подобі когось іншого, ти могла б подумати, що це Зевс... і прийняла б облудника?

АЛКМЕНА. Я постаралася б узнати: Зевс то чи простий смертний...

АМФІТРІОН. А якби ти так і не змогла цього взнати?

АЛКМЕНА. Тоді, володарю... Я віддалася б Зевсові.

АМФІТРІОН (розгнівано). Я знав! Я знав, що ти мене обду... Що ти обдурюєш свого чоловіка! Я знав! Не будь я богом! Я знав!

АЛКМЕНА. Зрештою, володарю, це стосується мого чоловіка, а не богів. Якщо я обдурюю свого чоловіка, то це він мав би гніватись!

АМФІТРІОН. То знай же... Знай... що я оберігаю честь твого чоловіка... Це мій обов'язок. Боги створені, щоб охороняги домашні вогнища.

АЛКМЕНА. Але те, що Зевс витворює нині в моєму домі, не зовсім добре.

АМФІТРІОН. Я... то зовсім інше. Я — бог, а богу люди мусять віддавати все.

АЛКМЕНА. Я шаную богів і суперечити їм не можу.

АМФІТРІОН. Ти хочеш сказати, що зрадила б чоловікові із Зевсом?

АЛКМЕНА. Хіба ця жертва мені не лестить? Хіба я не повинна пишатися, що ти віддав перевагу мені, а не якійсь іншій жінці? (Знижуючи плечима). Ходімо, володарю, я готова тебе прийняти!

АМФІТРІОН. Ні, ні, Алкмено. Зачекай. Слухай, що я тобі скажу. Уяви собі, що я Амфітріон, твій чоловік, і бачу, як ти розкриваєш обійми іншому...

АЛКМЕНА. Цього не може бути. Мій чоловік на війні.

АМФІТРІОН. Алкмено! Я твій чоловік! Із плоті й крові!

АЛКМЕНА. Тобі немає потреби казати неправду, щоб заволодіти мною. Мій чоловік на війні. Ти гадаєш, він міг покинути поле битви заради того, щоб повернутися додому? Ти бог-дивак. Ти зовсім не знаєш людей.

АМФІТРІОН. Це вада всіх богів. З дня нашого народження ми прагнемо збагнути цю таємницю, але що більше ми людей вивчаємо, то дужче заплутуємося в антропології. *(Іншим тоном)*. Алкмено, послухай, чи дозволила б ти якомусь іншому богові?.. Алкмено, я спустився з Олімпу не для цього. Я прийшов сюди, тільки щоб не допустити над тобою насильства з боку іншого чоловіка, поки твій чоловік на війні.

АЛКМЕНА. Тільки для цього? О володарю, я ще ніколи не відчувала себе такою ображеною... Ти завжди спускався на землю, спершу накинувши оком на якусь гарненьку смертну жіночку. Так було з нимфою Європою, яку ти звабив, перевтілившись у бика; і коли ти випав золотим дощем на Данаю, дочку Акрісія, царя Аргоса; коли ти кохався на берегах Єгипту з Іо, дочкою Інаха, і коли, перевтілившись у лебедя, ти володів Ледою, дочкою Фестія, етлійського царя, і дружиною Тіндарея, царя Спарти. А до мене ти прийшов, лише щоб оберігати мене? Не завдавай мені такої образи, володарю, адже я жінка.

АМФІТРІОН. Алкмено, єдине, чого я хочу, це захистити тебе від зухвальців, які тебе домагаються.

АЛКМЕНА. В наші часи жінки не потребують божого захисту: вони або захищаються або віддаються. Але хіба ти, Зевсе, прийшов у мій дім лише для того, щоб мені таке сказати? Чи, може, я тебе не гідна? Придивися до мене краще... Хіба в Європи коси були довші, а чоло чистіше? Придивися добре, боже, придивися...

АМФІТРІОН *(трохи схвильований)*. Алкмено...

АЛКМЕНА. А мої плечі, подивися на мої плечі... Хіба в Леди були такі, як у мене? Та ні ж, я знала Леду: вона була худюща і груди мала, як дошка. Подивися на мене уважно, Зевсе... Чи мала Іо такий стан, як у мене? Іо, яку Гера при всій своїй могутності не змогла перетворити в щось інше, окрім корови?

АМФІТРІОН. Алкмено, будь ласка...

АЛКМЕНА. Чому ти опускаєш очі? Ти хочеш подивитися на мої ноги? Дивися на них, дивися добре. Може, вони гірші, ніж у Європи? Може, вони гірші, ніж жердини Іо? Тобі хочеться кращого? То дивися гарненько, хіба в Леди були... *(Говорячи вона робить рух, ніби хоче задерти хітон і показати стегно)*.

АМФІТРІОН *(хапає її за руку)*. Ні, ні, Алкмено, не треба! Дозволь мені сказати тобі правду. Я не Зевс, я Амфітріон, який утік з поля битви, покинув своє військо і прийшов до тебе... Я — Амфітріон, якого історія Фів вважатиме боягузом лише тому, що я кохаю тебе.

АЛКМЕНА. Негарно з твого боку це, Зевсе, негарно... Коли ти мене домагаєшся, то не обов'язково ображати мого чоловіка, бо він — герой!

АМФІТРІОН. Наплювати мені на все! Я — Амфітріон! Амфітріон із плоті і крові!

АЛКМЕНА *(підходить до дверей у глибині сцени і прочиняє їх)*. Ти Амфітріон? Тоді йди і виконуй свій обов'язок! Твоє місце на чолі війська!

ТЕССАЛА *(заходить схвильована, за нею — Сосія, який намагається затримати її)*. Господине, це Амфітріон! Сосія щойно мені все розповів. *(Гнівний жест Амфітріона)*. Він прийшов сюди подивитися, що ти тут робиш.

АМФІТРІОН *(підходить до Сосії і хапає його за горло)*. Ти це сказав? Ти сказав?

АЛКМЕНА. Що ж тут такого? Хіба ти не сказав мені те саме, Зевсе? Не карай Гермеса... *(До Тессали)*. Він розповів тобі ту саму вигадку, якою Зевс намагається ошукати мене.

СОСІЯ. Господарю відпустіть мене, благаю, відпустіть...

АМФІТРІОН *(на вухо Сосії, не відпускаючи його горло)*. Називай мене Зевсом, йолопе! *(Коле його блискавкою. Сосія зображує ротом звук грому і тремтить, наче вражений електричним розрядом)*.

СОСІЯ. Тату, тату! Відпусти мене! Мій тату і мій боже! Татусю! *(Амфітріон відштовхує його)*.

АЛКМЕНА *(до Тессали)*. Звідки ти взяла, що він Сосія, а не Гермес?

ТЕССАЛА. Він мені сам сказав.

АЛКМЕНА. І ти повірила? Хіба ти не бачила, чого він від тебе хоче?

ТЕССАЛА. Бачила. І саме тому попросила довести мені, що він Сосія.

АЛКМЕНА. І він довів?

ТЕССАЛА *(трохи зніяковівши)*. Довів.

АЛКМЕНА. Як? Розкажи, Тессало... *(Тессала шепоче щось на вухо Алкмені)*. Ви це робили?

АМФІТРІОН. Прокляття! Це ще нічого не доводить. Ти гадаєш, бог не знає ваших таємниць?

АЛКМЕНА. Тессало! Він же Гермес! Яке блюзнірство, Тессало! Ти відмовила домаганням бога!?

АМФІТРІОН. Ти відмовила?

ТЕССАЛА. Відмовила.

АМФІТРІОН. Чому? Якщо це тільки дозволено знати богіві.

ТЕССАЛА *(з несподіваним гнівом)*. Чому? Чому? Та тому, що я рабиня, чуєте? Боги рабам не дають нічого. Боги — це розкіш для вільних людей. Чому я змушена вірити в Зевса, коли мною розпоряджається Амфітріон? Який мені сенс звертатися до небес, коли вони все одно не звільнять мене від рабства? В усій Греції від Понту Евксінського до Майни, що в центрі Внутрішнього моря, є тисячі і тисячі рабів, які щодня моляться всім богам! Богам у подобі людей, тварин, богам без ніякої подоби, богам-світилам, богам-камінням, рослинам, духам і речам... І що це нам дає? У рабів немає богів. Для мене ви *(показує на Амфітріона і Сосію)* не існуєте!

АМФІТРІОН *(до Сосії)*. Гермесе, забери цю жінку! Відведи її до внутрішнього покю і доведи їй, що ти дійсно Гермес, нехай вона пізнає на собі божественну могутність!

СОСІЯ *(хапає Тессалу і тягне за собою з усієї сили)*. Ходімо!

ТЕССАЛА *(розпачливо пручаючись)*. Алкмено! Боги не існують, Алкмено! Боги не існують! *(Сосія і Тессала виходять. Пауза)*.

АЛКМЕНА *(кидаючись до нег Амфітріона)*. Мій володарю, мій боже!

АМФІТРІОН *(поважно)*. Тепер ти віриш, жінко? *(Алкмена згідно киває)* Піднімися.

АЛКМЕНА. Дозволь мені поклонитись тобі.

АМФІТРІОН *(ніжно)*. Встань, Алкмено, облиш ці дурниці.

АЛКМЕНА. Небагатьом жінкам випадає честь приймати бога під своїм дахом.

АМФІТРІОН. Це справді честь, Алкмено! Але не кожному богові випадає честь бути з жінкою, схожою на Алкмену.

АЛКМЕНА. Але ж Гера красуня, Зевсе.

АМФІТРІОН. Так, моя дружина — красуня... Але, на жаль, вона моя дружина.

АЛКМЕНА. Вона найчарівніша з богинь.

АМФІТРІОН. Вона прегарна жінка. Але ж вона мені і сестра. А це мене дратує.

АЛКМЕНА. Чому? Ти боїшся кровозмішення?

АМФІТРІОН. Ні, не в цьому річ. Світ хибно побудований, Алкмено. Чужі дружини завжди кращі.

АЛКМЕНА. Чому ж ти не наведеш у світі порядку? Адже світ у твоїх руках.

АМФІТРІОН. Еге ж, він справді в моїх руках. Але й роботи з ним...

АЛКМЕНА. І тому ти охочише зваблюєш дружин своїх шанувальників?

АМФІТРІОН. А що в цьому такого? Я все ж таки бог! До того ж твій чоловік у мене не вірить. Так само, як і Тессала. Вважає, що я не існую.

АЛКМЕНА. Я сподіваюсь коли-небудь повернути його до віри, володарю.

АМФІТРІОН. Краще дай йому спокій. Він ніколи не виправиться.

АЛКМЕНА. А якщо він дізнається, що ти був тут?

АМФІТРІОН. Запевняю тебе, він про це не дізнається. Чоловіки майже ніколи не здогадуються про такі речі.

АЛКМЕНА. А Гера? Якщо дізнається вона?

АМФІТРІОН. Вона вже звикла.

АЛКМЕНА. Тобі вона нічого не зробить. Але мені... Перетворила ж вона Іо на телицю...

АМФІТРІОН. Тобі немає чого її боягись. Я ж прийшов сюди тільки заради того, щоб захистити тебе, а не зваблювати.

АЛКМЕНА. Ти знову вимовляєш слова, образливі для моєї краси.

АМФІТРІОН. Ні, Алкмено. Ти найвродливіша жінка, яку я будь-коли бачив. Ти гарніша, ніж Гера, гарніша від усіх, кого я кохав. Але моє єдине бажання — щоб ти була вірна Амфітріонові.

АЛКМЕНА. В такому разі ти міг би сюди й не приходити. Я б і так була йому вірною.

АМФІТРІОН *(полегшено)*. От, якби всі жінки були такими!..

АЛКМЕНА. Ти можеш навіть звідси піти, як бажаєш.

АМФІТРІОН. А котра година?

АЛКМЕНА. До світанку ще далеко.

АМФІТРІОН. Тоді я залишаюсь.

АЛКМЕНА. Виходить, ти хочеш від мене.. ще чогось?

АМФІТРІОН. Ні, ні. Просто мені хочеться побути в твоєму товаристві. Тут так гарно! І так приємно розмовляти з тобою...

АЛКМЕНА *(плачучи)*. О, я не гідна богів...

АМФІТРІОН *(наляканий, заспокоюючи її)*. Ну, ну, годі, не плач..

АЛКМЕНА. Чому ти не хочеш мене кохати?

АМФІТРІОН *(не знаючи, що сказати)*. Річ у тім... що я вже старий.

АЛКМЕНА. Це неможливо. Боги не старіють.

АМФІТРІОН. Старіють, дочко моя. Безсмертя богів — це лише вигадка жерців. То їм самим хотілось би бути безсмертними.

АЛКМЕНА. Але ж ти бог! То хіба ти не можеш творити чудес?

АМФІТРІОН. На таке чудо жоден бог не здатний.

АЛКМЕНА. Але ж ти прийняв подобу Амфітріона. А він молодий, сильний, палкий. Коли ти зміг настільки перевтілитися в нього, то, певне, зможеш і робити те саме, що він.

АМФІТРІОН (*майже розлючено*). Але чому це ти вимагаєш, щоб я був таким, коли ти хочеш бути вірною своєму чоловікові?

АЛКМЕНА. З чисто жіночого гонору і віри. Хто повірить, що бог ночував у моєму домі, коли я скажу, що між нами нічого не сталося?

АМФІТРІОН (*з острахом*). Ти маєш намір розповісти, що я був у твоєму домі?

АЛКМЕНА. Зрозуміло, не всім. Але деякі мої подруги помруть від заздрощів.

АМФІТРІОН. І тобі не соромно ганьбити свого чоловіка?

АЛКМЕНА. Але ж зганьбив би його сам бог... Це могло б повернути його до віри...

АМФІТРІОН. Ти вважаєш, що він би цим вслихався?

АЛКМЕНА. А хіба це не той випадок, коли можна й *повеличатись*? Він би навіть міг потрапити на Олімп після смерті.

АМФІТРІОН. Ти так прагнеш урятувати душу свого чоловіка?

АЛКМЕНА. Атож.

АМФІТРІОН. І вибрала для цього отакий спосіб?

АЛКМЕНА. В даний момент він найзручніший.

АМФІТРІОН (*майже про себе*). Це неймовірно!

АЛКМЕНА. Чому неймовірно?

АМФІТРІОН (*отямившись*). Я... Мені треба було б частіше бувати на землі, наглядати за цими жінками... Які вони стали! Кінець світу!

АЛКМЕНА. Якщо це говорить бог...

АМФІТРІОН. Кінець світу близький тому, що є жінки, які заради своїх чоловіків здатні поступатися де в чому навіть богам.

АЛКМЕНА. А хто сказав, що я цього прагну заради свого чоловіка? Я хочу тобі віддатися з почуття релігійного обов'язку, з почуття покори перед надприродними силами. Більше мені нічого від тебе не треба. І я благатиму свого чоловіка, щоб він зрозумів мою самопожертву.

АМФІТРІОН. Алкмено, твоєму чоловікові не сподобається, якщо ти зрадиш його навіть зі мною.

АЛКМЕНА. Він вважає, що ти не існуєш. А моя жертва довела б йому твоє існування.

АМФІТРІОН. Довела б? Ти вважаєш, що після цього залишаються сліди?

АЛКМЕНА. Коли я говорила про докази, то мала на увазі сина, Зевсе.

АМФІТРІОН (*перелякано*). Сина... від мене?

АЛКМЕНА. Звичайно! Хіба ти не звик так робити?

АМФІТРІОН (*роздратовано*). А й справді... Але чому ти думаєш, що бог може тобі дати сина?

АЛКМЕНА. Бо знаю звички богів. До того ж впевнена, що я жінка, якої не може не помітити навіть Зевс. І не вірю, щоб ти прийшов сюди тільки охороняти мене.

АМФІТРІОН. Але погодься, що з твого боку це трохи зухвало. Чому ти не просиш сина у свого чоловіка?

АЛКМЕНА. В Амфітріона? Розумієш, це було б зовсім не те...

АМФІТРІОН (*злякано*). Як? Чому зовсім не те?

АЛКМЕНА. Звичайно, не те! Син Амфітріона був би звичайним смертним, а твій син буде сином бога.

ТЕССАЛА (*вбігає знову, а за нею Сосія*). Господине, господине! Гермес це чи хтось інший, але він хоче, щоб у нас був син.

СОСІЯ. Хіба ж не для цього боги спускаються з Олімпу на Землю?

АМФІТРІОН. Ти не хочеш мати сина від Гермеса, жінко?

ТЕССАЛА. Я...

АМФІТРІОН. Роби, жінко, те, що велить тобі бог! Дай йому сина! І швидше забирайся звідси геть!

ТЕССАЛА. Зевсе, благаю тебе, не треба... Я кохаю свого Сосію і не хочу зраджувати йому... (*Сосія самовдоволено усміхається*).

АЛКМЕНА. Гермесе! Ти хочеш сина? Хочеш мати сина від мене?

СОСІЯ (*перелякано*). Що?

АЛКМЕНА. Ходімо, Гермесе. (*Бере його за руку*). Залишимо Зевса з Тессалою, нехай вони тут поговорять... (*Вона рушає в напрямку своєї кімнати*).

СОСІЯ. Але ж, господине Алкмено...

АМФІТРІОН. Жінко! Пусти цього чоло... Пусти цього бога!

АЛКМЕНА. Коли ти не хочеш дати мені сина, я подарую тобі онука. Ходімо, Гермесе. (*Сосія подає знак Амфітріонові, який означає «що я маю робити?»*).

АМФІТРІОН (*підходить до них і відштовхує їх одне від одного*). Пусти руку цієї жінки! Бери свою рабиню! (*До Тессали*) Іди за Гермесом!

СОСІЯ. Гарзд, тату. (*До Тессали*) Кінчай ото свої витівки. Ходімо. (*Бере її за руку і тягне до дверей, які ведуть у внутрішні покої*).

АМФІТРІОН. І не повертайтеся сюди, доки я вас не покличу. (*Вони виходять. Пауза*).

АЛКМЕНА. Ти дуже кумедний бог. Вимагаєш, щоб Гермес робив те саме, чого ти не хочеш робити.

АМФІТРІОН (*безсило сідає*). Коли б ти знала, як мене лютить те, що я тепер бог! Котра година?

АЛКМЕНА. До світанку ще довго.

АМФІТРІОН. Як повільно тягнеться час!

АЛКМЕНА. Вранці прийдуть мої подруги і можуть тебе застати тут.

АМФІТРІОН. Ти хочеш, щоб я пішов, чи не так? Щоб за ті кілька годин, що залишилися до світанку, прийняти ще кого-небудь...

АЛКМЕНА. Зевсе! Знову ти за своє!

АМФІТРІОН (*сам до себе*). Ніколи б не подумав, що це зі мною станеться. (*Затуляє обличчя долонями. Алкмена підходить, гладить його по голові, і він підводить голову*). До чого ж гидко бути богом!

АЛКМЕНА. Еге ж, мабуть, це набридає. Бідолашний Зевс! (*Приголублює його, Амфітріон не чинить опору*).

АМФІТРІОН. О Алкмено, я б усе віддав, щоб бути Амфітріоном!

АЛКМЕНА. Тс й будь ним, дурненький... Хіба ти ним не є? Хіба в тебе не те саме обличчя, не ті самі рухи, що й у мого чоловіка?

АМФІТРІОН. Алкмено!

АЛКМЕНА. Бідолашний Зевс... Ходімо. Я зроблю так, що ти зразу відчуєш себе Амфітріоном... (*Підводить його*). Ходімо.

АМФІТРІОН. Алкмено, а твій чоловік?

АЛКМЕНА. Годі тобі згадувати мого чоловіка, бідолашний... (*Амфітріон переляканий*). Як, напевне, це стомлює — бути богом! (*Пестить його*). Нещасний боже... Ось він скромний, тремтячий, як спійманий

птах... Що за кара тобі, Зевсе?! Тобі живеться гірше, ніж Прометееві. Ти закутий у ланцюги вірності і тому не можеш утішатися солодкими хвилинами, які смертним відведено для кохання...

АМФІТРІОН (*також голубить її, хоча не може стримати досади*). Алкмено, я — Амфітріон...

АЛКМЕНА. Атож, Зевсе, ти Амфітріон... (*обіймаються, цілються і йдуть, обнявшись, до Алкмениної кімнати*).

АМФІТРІОН. Якби ти знала, Алкмено, як я тебе кохаю...

АЛКМЕНА. О, почути такі слова від бога... Ходімо, Зевсе... Як ти хочеш мене кохати!? Обсиплеш мене золотим дощем, як Данаю, чи будеш лебедем, як із Ледою?.. Чи, може, станеш биком?.. (*Знову обіймаються вже в дверях Алкмениної кімнати*).

АМФІТРІОН (*уриваючи мову Алкмени і зриваючи з голови лавровий вінець*). Як чоловік, Алкмено. Я хочу кохати тебе, як чоловік! (*Заходять до кімнати. Сцена порожня і тиха*).

ПЕРШИЙ ГОЛОС (*десь далеко*). Вартовий північної брами! Ти мене чуєш?!

ДРУГИЙ ГОЛОС. Вартовий Фів, я тебе чую!

ПЕРШИЙ ГОЛОС (*там же*). А ще що-небудь чуєш, вартовий?

ДРУГИЙ ГОЛОС. Ні, не чую...

ПЕРШИЙ ГОЛОС. Мені почувся звук поцілунку... А ще шум дощу... шелестіння крил... тупіт бика...

ДРУГИЙ ГОЛОС. Воїне! Від самоти ти мариш коханням...

Завіса опускається перед порожньою сценою.

Дія третя

Той самий передпокій під іншим кутом зору. Вся сцена повернута по відношенню до другої дії на сто вісімдесят градусів. Тому двері до внутрішніх покоїв будинку, двері до кімнати Амфітріона і вікно тепер ліворуч. У глибині гладенька стіна. Праворуч гладенька стіна з двома вже погашеними смолоскипами. На передньому плані, навпроти глядачів, східці портику. Так ніби фасад будинку знято і ми бачимо крізь портик його внутрішні покої. На сцені Алкмена і Тессала.

ТЕССАЛА. Присягаюся тобі, Алкмено, що то були вони.

АЛКМЕНА (*засмученим голосом, плетучи шкарпетку для немовляти*). Не може бути, не може бути!

ТЕССАЛА. Ти хіба нічого не помітила?

АЛКМЕНА. Не говори цього. Я нічого не помітила і не могла помітити. Звідки ти взяла, що то були вони?

ТЕССАЛА. Після того, як ви з Амфітріоном прогнали мене звідси разом із Сосією...

АЛКМЕНА (*перебиває її*). Після того, як ми із Зевсом прогнали тебе звідси разом із Гермесом.

ТЕССАЛА. Хай буде так. Отож ми пішли в будинок, і він знову став запевняти, що він Гермес. Спочатку наказував мені, а потім почав благати. Я й далі стояла на своєму, що ніколи не віддамся богові, хоч би яким богом той не був. Тоді він зізнався, що він Сосія і що господар вирішив повернутися і перевірити, чи до тебе хто не прийшов. А Сосія повернувся теж, через мене.

АЛКМЕНА. І тоді ти йому поступилася...

ТЕССАЛА. Ні, я не поступилася. Я вирішила покарати його за ревності.

АЛКМЕНА. Які ревності? Невже ти не розумієш, що якби Амфітріон вирішив повернутися з поля битви, він би не взяв із собою Сосію,

навіщо йому свідки? І які підстави були б у Сосії, щоб тебе ревнувати?

ТЕССАЛА. О, господине, це вже інша історія, яку я тепер можу тобі розповісти. Креонт просив, щоб я прийшла вночі до нього в палац. І Сосія знав про це.

АЛКМЕНА. Цар? Цар запросив до себе рабиню?

ТЕССАЛА. Хоч як це неймовірно, але це так.

АЛКМЕНА. Але ж Креонт хотів звабити мене, а не тебе.

ТЕССАЛА. Хоч я й знаю, що твоя гордість буде ображена, але мушу тобі заперечити. Креонт хотів, щоб прийшла я.

АЛКМЕНА. Це не ображає мою гордість. Коли тебе жадав цар, то я кохалася з богом.

ТЕССАЛА. Бога тут не було, господине, присягаюся, не було. То був Амфітріон. Коли я відхилила домагання Сосії,— тобто Гермеса, як тобі так хочеться,— він сів у кутку і сказав, що нікуди звідси до світанку не піде, аби бути певним, що я не побіжу до Креонта. Я запевняла його, що цього не може статися, бо я йому вірна, до того ж обіцяла Амфітріонові стежити, щоб сюди вночі не прийшов ніхто, виконати віщування Тіресія.

АЛКМЕНА. І замість того, щоб охороняти, ти залишила мене із Зевсом наодинці...

ТЕССАЛА. Залишила, бо то був не Зевс, а твій чоловік...

АЛКМЕНА. Тессало, прошу тебе, не наполягай. Ти уявляєш, у якому дурному становищі я б опинилась перед Амфітріоном, коли б то справді був він?

ТЕССАЛА. Атож, це аж надто безглуздо перебути ніч із власним чоловіком.

АЛКМЕНА (*майже плачучи*). Це був Зевс, Тессало, Зевс...

ТЕССАЛА. Потім, коли світанок відкрив своїми червоними пальцями обрій, Сосія злякано схопився на ноги...

АЛКМЕНА. Кажі Гермес.

ТЕССАЛА. Хай буде по-твоєму. Він злякано схопився на ноги і закричав: «Битва!» І вибіг сюди в передпокій. Потім підійшов до дверей твоєї кімнати і кілька разів покликав Амфітріона. Чому ж він його не називав «татом» або Зевсом?

АЛКМЕНА. Бо був зацікавлений переконати тебе, що він Сосія, оскільки як Гермес нічого не зміг домогтися від тебе.

ТЕССАЛА. Було вже досить пізно. Твій чоловік...

АЛКМЕНА (*поправляє*). Зевс.

ТЕССАЛА. Хай буде так. Зевс вийшов із твоєї кімнати й обидва вибігли на вулицю.

АЛКМЕНА (*майже марячи*). Він підвівся, крикнув «прощавай» і, перше ніж я встигла поцілувати його востаннє, пішов... Тессало, я найщасливіша з жінок!

Заходить Сосія, зовсім знесилений.

СОСІЯ. Перемога! Перемога! Хвала богам!

АЛКМЕНА І ТЕССАЛА (*біжать до Сосії*). Амфітріон переміг? Фіви вільні?

СОСІЯ. Вільні! Долина повна вбитих і полонених! Крики наших воїнів, які славлять Амфітріона, змішалися із стогоном поранених! Народ Фів біжить за мури міста, щоб привітати свого воєначальника і захопити здобич! (*До Тессали*) Іди подивися, жінко, що я приніс: різьблені кинджали, золоті пояси, монети...

АЛКМЕНА. Хвала Зевсу! Тессало, приготуй найбільшого і найжирнішого барана для жертвоприношення. *(До Сосії)* Де твій господар?

СОСІЯ. Він пішов до палацу повідомити про перемогу Креонта.

АЛКМЕНА. Приготуй амфори, Тессало, і купальню для Амфітріона. *(Раптово запитує Сосію)*. Послухай, Сосіє, де ти був цієї ночі?

СОСІЯ. Я? На полі битви, Алкмено. Де ж я міг бути, як не пліч-о-пліч з Амфітріоном? *(Алкмена киває Тессалі, ніби говорячи: «Хіба я тобі не казала?»)*.

ТЕССАЛА. Хіба ти не був тут, зображаючи із себе Гермеса?

СОСІЯ *(вдаючи переляк)*. Я?..

ТЕССАЛА. У нас пропав один голуб із клітки. Ти не знаєш, хто його звідти взяв?

СОСІЯ. Звідки ж мені знати! Гадаєш, я прибігав сюди вночі, щоб красти голубів?

ТЕССАЛА. Чи не його крила ти прив'язав цієї ночі до своїх ніг?

СОСІЯ *(простодушно)*. Я нічого не розумію!

ТЕССАЛА. Сосіє, ти тут уночі був!

СОСІЯ. Ні, не був. *(Обурено й підозріло)*. Хто тут був сьогодні вночі, жінко?

АЛКМЕНА *(сумно)*. Ніхто, Сосіє. Тессалі примарилось.

СОСІЯ. Ти певна?

АЛКМЕНА. Можеш мені повірити, що Зевс оберігав цей дім. Готуйте жертву. Я хочу зустріти Амфітріона з усіма почестями, яких він гідний.

Тессала і Сосія виходять. Алкмена поправляє зачіску, хітон і прихиляється до стіни на передній частині сцени, ніби чекаючи, що Амфітріон увійде через головні двері... З'являється Амфітріон із дверей у глибині. Стомлений, із похнюпленою головою.

АЛКМЕНА *(помітивши його)*. Амфітріоне! *(Біжить до нього)*. Я знала, що ти повернешся з перемогою. Що сталося?

АМФІТРІОН. Нічого. Перемогли.

АЛКМЕНА. І тому ти приходиш таким засмученим? І заходиш через задні двері, як злочинець? Ти стомився?

АМФІТРІОН. Так... Я стомився. Війна на мене погано впливає.

АЛКМЕНА. Підбадьорся, сьогодні ж день слави! Я звеліла приготувати тобі купальню. А потім ми принесемо жертву.

АМФІТРІОН. Знову ти зі своїми жертвами! *(Вибухаючи гнівом)*. Треба з цим покінчити раз і назавжди в нашому домі!

АЛКМЕНА. Благаю тебе, Амфітріоне, не блюзнірствуй! Тим більше сьогодні, коли ми маємо дякувати богам за твою перемогу.

АМФІТРІОН. Дякувати ні за що.

АЛКМЕНА. Але що з тобою, любий, скажи мені? *(Намагається приголубити його)*.

АМФІТРІОН *(ухиляється)*. Нічого... Війна. Підла, брудна війна.

АЛКМЕНА. Але ж війна принесла тобі славу.

АМФІТРІОН. І слава брудна.

АЛКМЕНА. Чому ти повернувся такий?

АМФІТРІОН. Тому що... Тому що... Якби ти бачила, Алкмено... не існує ніякої слави, нічого не існує... В кінці битви я помчав туди, де, як мені здалося, стояв намет царя телебоїв. Я відхилив мечем запону і ввійшов. Він був перед віттарем з повною чашею крові і стогнав, звертаючись із молитвою до Зевса, Ареса й Афіни. Коли побачив мене, чаша випала з його рук. Вирячивши очі, він запитав: «Ти Амфітріон? —

І після цього сказав: — Я програв битву, герою. Пощади мене. Я буду твоїм рабом, моя дружина буде твоєю рабинею, мої діти будуть твоїми рабами. Але не забирай у мене життя! Будь великодушним, переможцю». Ще можна було дати йому втекти. Він був би навіки зрікся брати в облогу таке місто, як Фіви, з ватагою голодранців. Я хотів його відпустити, присягаюся тобі, хотів. Звелів йому підвестися. Бідолашний дідуган тремтів і дивився на мене лагідним і вдячним поглядом. «Навіщо тобі життя без слави, Птерелая? — запитав я. — Навіщо тобі життя раба?» Він схопив обидві мої руки і сказав: «Бс я люблю, Амфітріоне, люблю... Люблю свою дружину і дітей і тому розпачливо чіпляюся за життя...» І я згадав про тебе, яку також люблю... А згадавши про тебе, згадав Креонта і ту присягу, яку йому дав. Підняв меч. Птерелай запитав: «Невже ти мене вб'єш?» — і губи його ще ворушилися, коли я відрубав йому голову. Його очі пильно дивилися на мене, ніби сховані за трагічною маскою. Я настромив голову його на спис і повернувся до Фів. Коли я проїжджав, воїни гучно мене вітали. Я виїхав на площу перед палацом, де зібралося багато народу. Креонт стояв під портиком. Я встромив спис у землю, щоб очі Птерелая були на рівні очей Креонта і дивились на нього. Не мовивши і слова, повернувся й побіг до дому. Всі люди, на чолі з демагогом, ідуть сюди, щоб привігати мене. *(Велика пауза. Амфітріон низько схиляє голову на груди, потім підводить її, дивиться на Алкмену і в розпачі кричить)* Алкмено, ти мене не зрадила? Відповідай, Алкмено!

АЛКМЕНА *(біжить до нього, хоче обійняти його, але він її відштовхує)*. Що з тобою Амфітріоне?

АМФІТРІОН. Ти мене зрадила, Алкмено. Ти мене зрадила!

АЛКМЕНА. Амфітріоне!

АМФІТРІОН. Я знаю, що ти мене зрадила! Я знаю, що вночі... Говори, говори, чи був хто-небудь цієї ночі тут? Чи справдилося пророцтво Тіресія?

АЛКМЕНА. Чому ти думаєш, що вночі тут хтось був?

АМФІТРІОН. Тому що... Тому що... Вартові бачили світло в твоїй кімнаті.

АЛКМЕНА. То я молилася.

АМФІТРІОН. Молилася?

АЛКМЕНА. Благала Зевса, щоб він послав тобі перемогу.

АМФІТРІОН. Зевса, кажеш?

АЛКМЕНА. Ну, прошу тебе, Амфітріоне...

АМФІТРІОН *(бере її за зап'ястки)*. Хто тут був, жінко?

АЛКМЕНА. Зевс, Амфітріоне. Він сам... Прийшов охороняти мене. У нього була твоя постать, твій голос, всі твої рухи...

АМФІТРІОН. Отже, тут був Зевс? Навіщо ти мелеш цю нісенітницю? Це я був тут, я! А ти повірила, що то Зевс, повірила, що то хтось інший і дозволила голубити себе, і я тебе повів... О... *(Падає на стільчик і плаче)*.

АЛКМЕНА. Ні, то був не ти... Ти був на війні...

АМФІТРІОН. То був не я, то був інший... нехай Зевс... І ти прийняла того іншого...

АЛКМЕНА. Бог ушанував своєю присутністю дім Алкмени.

АМФІТРІОН. Бач який прудкий! І цього було досить, щоб Алкмена зрадила свого чоловіка... Звідки ти знаєш, що то був не я? Чим він відрізнявся від мене?

АЛКМЕНА. Нічим, Амфітріоне.

АМФІТРІОН. Так знай, що то був я! Я, Амфітріон! І я казав тобі, що то я... Але ти не повірила... І повела мене до своєї кімнати... Твої очі сяяли дужче, ніж коли ти зі мною... Твої руки були ніжніші... Ніколи я не чув від тебе таких пахощів... А як здіймалися твої груди... А твої слова були як молитва, але вони лилися не для моїх вух... І твій поцілунок, твій найкращий поцілунок був не для мене, а для того хтєвого бога, чєє тїло тобі було дорожче, ніж моя ніжність, ніж усі мої пестоші!

АЛКМЕНА. То було твоє тїло, Амфітріонє. Коли я обїймала його, менї здавалося, що то не бог, а ти сам...

АМФІТРІОН. Але чому ти його кохала, чому?

АЛКМЕНА. Ну якщо то був ти, то я тебе не зрадила.

АМФІТРІОН. Ти мене зрадила, хоч то був і я. Ти була кращою, ніж зі мною, я тебе такою ніколи не бачив...

АЛКМЕНА. А ти сам? Хїба коли ранїше ти мене так кохав? Де ти цього навчився, як не поза домом, десь у Корїнфі, чи, може, на Лєсбосї?

АМФІТРІОН. Не нападай на мене, коли мусиш захищатися. Менї відомий цей прийсм. Я все ж таки стратег.

АЛКМЕНА. Стратег, який тїкає з поля битви. Коли вважаєш, що я тебе зрадила, то мусиш визнати і свою зраду: коли ти мене кохав як Зевс, ти кохав не свою дружину, а дружину Амфітрїона. Як ти смїв її зваблювати? Удавати з себе бога і кохати чужу дружину?

АМФІТРІОН. Ти ще мене звинувачуєш? Виходить, я винуватий? Виходить, я обманув тебе? Це ти мене зрадила в той момент, коли я захищав вїтчизну.

АЛКМЕНА. Захищав вїтчизну? Ти залишив своїх воїнів напризволяще, аби прийти сюди і влаштувати маскарад!

АМФІТРІОН. Хїба ти менї не казала, що найдужче пишалася б, якби твій чоловік утік з поля битви заради твого кохання.

АЛКМЕНА. Сьогодні весь нарїд вїтає тебе і не знає, що ти залишив його на поталу вороговї, аби лиш повтїшатися коханням.

АМФІТРІОН. І народ не знає, що дружина воєначальника приймає чужих чоловіків, тим часом як він воює. Який сором, Алкмено!

АЛКМЕНА. Який сорсм, Амфітрїонє! Ти в тисячу разів гїрший, ніж Сосїя, який хотїв ухилитися від маскараду і говорив Тєссалї: «Я — Сосїя».

АМФІТРІОН. Ти в тисячу разів гїрша, ніж Тєссала, яка, хоч і рабїня, але не захотїла вїддатися Гєрмесовї.

АЛКМЕНА. Тєссала, якїй ти доручив стежити за своєю дружиною...

АМФІТРІОН. Я також казав тобі, що я не Зевс. Я казав, що я Амфітрїон.

АЛКМЕНА. І коли ти менї це сказав, я вїдчинила дверї на вулицю і показала тобі, що твоє мїсце не тут.

АМФІТРІОН. То, може, мїсце Зєвса було тут?! Виходить, ти повинна була вїдмовити своєму чоловіковї і вїддатися першому, хто з'явиться і скаже: «Я — не я. Я — твій бог»?

АЛКМЕНА. Ти так говориш тому, що не маєш вїри. А моя вїра і моя самопожертва дали тобі перемогу. Зевс допомагав тобі завдяки менї; і коли ти залишив вїйська напризволяще, він без сумнїву взяв їх під свою опїку і повїв де перемоги

АМФІТРІОН. Ти ще скажеш, нїби доки я був тут, твій Зевс у подобї Амфітрїона очолював моє вїйсько...

АЛКМЕНА. А чом би й ні? Якби він не був із твоїми військами, то почув би молитви бідолашного царя Птерелая, якого ти вбив марно й несправедливо.

АМФІТРІОН. Несправедливо! Він був царем ворогів, і я переміг його в битві.

АЛКМЕНА. Неправда. Ти вбив його через ревнощі. Через ревнощі до Креонта. Щоб принести гслозу діда, настромлену на списа, і показати нашому цареві, ніби попереджаючи його: «Бачиш, на що я здагний!» І заради цього ти вбив старого чоловіка... Вбив того, хто благав тебе змилюватися над ним... Ти, такий дужий, атлет, і вбив беззахисну людину... Бо за твоєю хоробрістю, твоїми м'язами й відвагою ховається боязка і невпевнена душа... Душа, яка відмовляється вірити в богів, що правлять нами, але боїться пророцтва сліпого, виголошеного на громадському майдані. Хіба це не правда? Адже, коли ти дізнався про віщування, ти злякався за мою вірність, хоча говориш, що не віриш у чаклування. Не вірячи в богів, ти переніс свою зневіру й на мене і прийняв за правду першу чутку про те, що хтось ночуватиме в домі фіванського воєначальника і збезчестить його дружину.

АМФІТРІОН. А проте цей хтось ночував у домі і володів гобою. Віщування справдилося.

АЛКМЕНА. Тоді чому ж не віриш ти в богів, які надихали сліпого віщуна? Чому твердиш, що не існує нічого надприродного, і в той же час боїшся, коли чорна кішка перебігає тобі дорогу? Ти повівся нерозумно, Амфітріоне. Ти збезчестив мої найсвятіші почуття, чого ніколи не зміг би зробити найрозпусніший із гультаїв! Ти образив мою гідність дружини і принизив мою віру.

Амфітріон зовсім пригнічений.

АМФІТРІОН (*благальним і винуватим голосом*). Алкмено, послухай... Я мушу зізнатися тобі... Щоб ти не вважала мене таким поганим... Я всього лише ревную, ревную до всіх, в тім числі й до богів, яким ти поклоняєшся... Послухай, Алкмено... Хоча це й тяжка образа для моєї чоловічої честі, але признаюсь тобі: я не був тут цієї ночі. Я не був. То був таки Зевс. Спочатку мене дуже схвилювало пророцтво, а потім я почув, як вартові говорили, що бачили світло і чули голоси в нашому домі. І я подумав, що хтось сюди прийшов. Я боявся, Алкмено... Боявся, що це хтось із тих, які не пішли на війну... Боявся, що це Креонт.

АЛКМЕНА. Креонт домагається Тессали.

АМФІТРІОН. Як, Тессали, а не тебе?

АЛКМЕНА. Хіба це тебе не тішить?

АМФІТРІОН. Яка образа! Домагатися рабині, а не тебе? Це гидко... А мені здавалося, що він ставить мене на чолі війська, аби заслати далі від дому... Тому я оце й повернувся такий пригнічений... Хотів, щоб ти мені розповіла... І коли ти зізналась, що тут був Зевс, я відчув велике полегшення... Полегшення, яке я мусив приховати... Я мусив показати себе ображеним, хоча то й був Зевс. Мусив дати тобі зрозуміти, що ти моя і більше нічия... Не міг же я сказати після того, як ти призналась: «О, яке щастя, що це був Зевс. Ти добре його прийняла? Як він поживає?.. Як поживає його родина? Як там музи, як пані Гера, його чарівна дружина?..» (*Сміється, бажаючи викликати сміх і в Алкмени*). Ти розумієш? Мені було не по собі... Чи був то якийсь чоловік чи Зевс, я мусив обуритись, як личить одуреному чоловікові... Але, на щастя, то був Зевс, моя люба Алкмено... Невже ти могла поду-

мати, що твій чоловік покине поле битви і прибіжить за тобою стежити? Тепер тобі і самій смішно, правда?

АЛКМЕНА (*стоїть серйозна і дивиться на нього то здивовано, то жалісно*). Ти багато говорив, Амфітріоне, аж надто багато. А як я скажу тобі, що з першої миті, коли я зустрілася із Зевсом у цьому домі, я побачила, що то ти? А як я скажу тобі, що вирішила граги з тобою до кінця в тій комедії? А як я скажу тобі, що ти грати Зевса зовсім не вмієш і тобі вдається лише роль підозріливого чоловіка? А як я скажу тобі, що все знала і дозволила тобі корчити із себе блазня, бо мені лестив твій страх і було потішно бачити тебе в ролі бога, в якого ти не віриш? Я знала, що то ти, дурненький. Я знала, мій лякливий воєначальнику.

АМФІТРІОН. Ні, Алкмено! То був не я, то був Зевс!

АЛКМЕНА. Але ти ж не віриш, що він існує?

АМФІТРІОН. Не вірю? Як не вірю? Хіба це не він надихав мене на перемогу? Хіба не він привів мене до слави, про яку я стільки мріяв? Хіба не він сбдарував мене тими високими прикметами, завдяки яким ти можеш пишатися мною. Коли я вів на битву фіванців, то відчував, ніби мене надихає якась надприродна сила, надає мені блиску і...

АЛКМЕНА. Отже, ти віриш у богів?

АМФІТРІОН. Вірю, до глибини душі...

АЛКМЕНА. Яка ніщість! Виходить, ти навернений?

АМФІТРІОН (*смирено*). Навернений.

АЛКМЕНА. Тоді можеш забиратися звідси геть. Ти хочеш мати і дружину, і славу і тому йдеш на нечисту поступку перед своїм сумлінням. Ти ладен повірити, що я здатна віддатися комусь іншому, нехай навіть богам, аби тільки не зганьбити себе перед військом, і не втратити можливості утішатись із своєю дружиною.

АМФІТРІОН (*у розпачі*). Я кохаю тебе, Алкмено!

АЛКМЕНА (*насмішкувато*). Так само, як ти любиш богів?

АМФІТРІОН. Ти можеш говорити все, окрім того, що я тебе не кохаю.

АЛКМЕНА. Ти мусиш вибирати бути тобі боягузом чи одуреним чоловіком.

СОСІЯ (*вбігає захеканий*). Господарю, все місто йде сюди...

АМФІТРІОН. Бачиш, Алкмено, це слава...

ТЕССАЛА (*вбігає захекана*). Всі жінки Фів ідуть сюди...

АМФІТРІОН. Вони йдуть славити нас, Алкмено!

ТЕССАЛА. Ні, ганьбити!

СОСІЯ. Ганьбити!

ТЕССАЛА. Все місто говорить, що віщування справдилося... Говорять, що в цьому домі, у твоїй кімнаті був якийсь чоловік, тим часом як Амфітріон воював... Місто пишається своїм воєначальником і несе лаврові віти, щоб увінчати його чоло... Але всі чоловіки, жінки, старі й діти люті на Алкмену. Вони кажуть, що вона тебе зрадила, поки ти захищав Фиви...

СОСІЯ. Це ганьба для тебе, господине! Багато хто підбирає дорогою каміння, щоб кинути у перелюбницю! Навіть полонені, які визнають хоробрість Амфітріона, вимагають твоєї смерті за те, що ти знеславила переможця царя Птерелая!

ТЕССАЛА. Що робити, Алкмено, що робити?

Ближче й ближче чути гамір натовпу...

ГОЛОС. Смерть Алкмені!

ДРУГИЙ ГОЛОС. Смерть перелюбниці!

ТРЕТІЙ ГОЛОС. Слава Амфітріону! Смерть Алкмені!

ЧЕТВЕРТИЙ ГОЛОС. Камінням у неї, камінням!

Залітають із вулиці кілька каменів з вікна праворуч. Сосія і Тессала стоять обнявшись. Алкмена схвильовано ходить по сцені. Гамір посилюється. Тривають вигуки: «Геть Алкмену! Смерть перелюбниці! Геть її із Фів! Амфітріоне, видай нам свою дружину!».

АЛКМЕНА (*біжить до Амфітріона*). Що робити, Амфітріоне? Що тепер робити?..

АМФІТРІОН. Не знаю... Не знаю. Зараз я їм скажу, що це був я тут.

АЛКМЕНА. І виставиш себе на ганьбу перед тими, що тепер славлять тебе? Ні, це надто велика жертва... Дякую. Я сама вийду до юрби! (*Йде до портику*).

АМФІТРІОН. Не відчиняй двері, Алкмено! Ти не знаєш, що таке розлючений натовп.

АЛКМЕНА. А ти хіба знаєш?

Піднімається сходами портику, робить рух руками, ніби відчиняє перед собою двері. В цю мить гамір стає страхітливим: «Перелюбниця! Перелюбниця! Смерть перелюбниці!»

АЛКМЕНА (*намагаючись заспокоїти натовп*). Фіванці!

ГОЛОС. Хто спав із тобою, Алкмено?

ДРУГИЙ ГОЛОС. Хто знеславив ложе Амфітріона?

АЛКМЕНА. Фіванці! Вислухайте мене перед тим, як осудити! Я бачу, тут зібралися всі громадяни Фів, найбідніші і найбагатші, ті, хто ходив на битву і хто залишався в місті... То підіть по всіх оселях і скрізь розпитуйте, хто з чоловіків не ночував удома і не був на полі битви... Коли знайдете такого, ото й буде той, хто спав з дружиною Амфітріона!

ГОЛОС. Скажи, хто він, Алкмено!

ДРУГИЙ ГОЛОС. Ми його також покараємо!

ТРЕТІЙ ГОЛОС. Ганьба Фівам!

АЛКМЕНА. Вислухайте мене, благаю вас!.. Вислухайте заради богів...

ГОЛОС. Не згадуй про богів, блюзнірко!

АЛКМЕНА. Якби я могла вам сказати, хто він... Якби могла вам сказати, хто він... Вам стало б ще дужче соромно!..

ГОЛОС. То ти зізнаєшся?

АЛКМЕНА. Зізнаюсь. У цьому домі справді був чоловік. Можете робити зі мною, що хочете, але його імені я не назву.

Оглушливий гамір, чути окремі вигуки: «Хапайте її! Тримайте її! Повія!»

ТЕССАЛА. Амфітріоне, врятуй її! Скажи, що то був ти...

АМФІТРІОН (*до Тессали й Сосії*). Я відпущу вас на волю лише тоді, коли ви пообіцяєте ніколи не говорити про цю історію.

Обоє згідно кивають. Амфітріон важко підводиться і прямує до портику. Коли він з'являється перед натовпом, вигуки обурення стихають і чути крики: «Амфітріон! Амфітріон! Слава Фів!». Амфітріон піднімає руку, просячи тиші.

ГОЛОС. Прожени перелюбницю, Амфітріоне! Ця повія недостойна твого імені!

АМФІТРІОН. Фіванці! Я відкрию вам таємницю, якої не повинен був би відкривати ніколи...

АЛКМЕНА. Не відкривай її, Амфітріоне...

АМФІТРІОН. Це таємниця, яку я мусив би забрати з собою в могилу. Але якщо ви наполягаєте... Я знаю, що в цьому домі хтось ночував... Віщування справдилося... (*Вигуки подиву й жаху*). Так, я знаю... Але ви можете обшукати все місто Фіви і цього чоловіка не знайдете... Бо це...

АЛКМЕНА (*у великій печалі*). Не говори, заклинаю тебе нашим коханням...

АМФІТРІОН. Поки я боронив Фіви, боронив ваші вогнища, ваших дітей, ваших жінок, сюди хтось приходив... Але це було чудо... То був сам Зевс, наш володар! (*Вигуки подиву*).

ДЕМАГОГ. Отже, ти, Амфітріоне?..

АМФІТРІОН (*перебиваючи його*). Еге ж, демагог! Я саме той, що ти думаєш! Я — рогоносець, але й герой цього міста!

Вигуки: «Слава!»

АМФІТРІОН. Ніколи, ніколи я не повинен був вам про це говорити... Я вже хотів вигадати, що то приходив я сам, що я втік із поля битви, аби покохатися зі своєю дружиною... Але це покрито б ганьбою наше військо й нашу перемогу... І тому я наважився розповісти вам, що тут сталося, не червоніючи від сорому, бо це бог ушанував своєю присутністю нашу скромну оселю і прославив своїм коханням мою Алкмену... Ви можете називати мене, свого воєначальника, одуреним чоловіком... Можете посміхатися, коли я проходитиму повз вас, але я пройду, пишаючись своєю славою, яка судилась далеко не кожному чоловікові, громадянину і смертному... Хіба мало з вас віддали б шматок життя і земну славу, й багатство, аби лиш могли похвалитися, що коханці ваших жінок — боги, а не звичайні бідолахи, як ми... Слава Фівам, чиї сини одержують цілунки Афіни на полі битви і чиї жінки одержують цілунки Зевса на ложі кохання! Слава Алкмені, найцнотливішій жінці Фів! Слава Зевсові, фіванці, який додає нашій славі ще більше слави! (*Повернувшись до глядачів*). «Nunc, spectatores, Jovis summi causa clare laudite!»¹.

Гучні вітальні вигуки. Амфітріон і Алкмена обіймаються, дякують натовпові. Сосія і Тессала опускають...

ЗАВІСЬ

*З португальської перекладали
Лев ОЛЕВСЬКИЙ і Полікарп ШАБАТИН*

¹ «А тепер, глядачі, гучно аплодуйте на честь великого Зевса» (лат.).